

Nr 62

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
handräckning vid taxeringsrevision; given Stock-
holms slott den 3 mars 1961.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att beskattningsmyndigheterna skall äga påkalla handräckning av utmätningsmannen för att utfå räkenskaper och andra handlingar, som inte frivilligt ställes till förfogande för taxeringsrevision eller viss därmed jämförlig granskning. Förslaget är utarbetat i viss anslutning till rättegångsbalkens regler om beslag och husrannsakan, varvid avsetts att giva motsvarande rättssäkerhetsgarantier.

Förslag
till
lag om handräckning vid taxeringsrevision

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt beslutats, att taxeringsrevision skall verkställas hos någon, och tillhandahåller han icke på begäran de räkenskaper och andra handlingar som skola granskas, må handräckning enligt denna lag äga rum för handlingarnas eftersökande och omhändertagande hos honom.

Handräckning må beslutas allenast om granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt och först sedan det visat sig, om vitesföreläggande efterkommes, därest ej sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål.

Förekommer grundad anledning antaga att handling som ovan avses finnes hos annan, må handräckning beslutas för handlingens eftersökande och omhändertagande hos honom, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga.

2 §.

Beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen. Skall handräckning ske enligt 1 § tredje stycket eller uppkommer fråga om handräckning för utfående av handling som avses i 7 §, må dock beslut om handräckning i sådant hänseende meddelas endast av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen må, om skäl därtill äro, upphäva beslut om handräckning som meddelats av annan myndighet.

Beslut om handräckning verkställs av utmätningssmannen. Denne skall skriftligen underrättas om beslutets innehåll.

3 §.

Vid förrättningen må undersökning företagas i hus, rum eller slutet förvaringsställe, så ock å annat ställe även om det icke är tillgängligt för allmänheten.

Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas på sätt utmätningssmannen finner lämpligt. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas.

Olägenhet eller skada må ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Förrättning må ej företagas mellan klockan 21 och klockan 9.

4 §.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet, som beslutat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan

närmare granskning överlämnas till denne, där ej annat följer av 7 eller 9 §.

Vid förrättningen skall därjämte närvara ett av utmätningssmannen anmodat trovärdigt vittne. Utmätningssmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

5 §.

Den hos vilken förrättningen företages eller, om han ej anträffas, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall vid förrättningen underrättas, så snart det kan ske, för att få tillfälle att övervara densamma och tillkalla vittnen, dock utan att förrättningen härigenom uppehålls.

Vid förrättningen skall underrättelse lämnas om innehållet i 8 och 9 §§ samt 10 § första stycket.

6 §.

Över förrättningen skall föras protokoll, vari anges beslutet om handräckningen, vilka som närvarit och vad därvid förekommit. I protokollet skall intagas förteckning över de handlingar som omhändertagits med angivande av om de förseglats och till vem de överlämnats.

Den hos vilken förrättningen företagits äger på begäran kostnadsfritt er hålla bevis därom ävensom avskrift av protokollet.

7 §.

Förrättningen må, efter beslut av länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 2 §, företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. Sådan handling skall genast av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen, må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen.

8 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages, att därvid omhändertagits handling, som icke rör den verksamhet som skall granskas, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

9 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages, vid förrättningen tillkännagivit att framställning, som omförmåles i 7 eller 8 §, skall göras, skall handlingen genast av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer framställningen inom fjorton dagar, må, innan den prövats av länsstyrelsen, annan än den å vilken prövningen ankommer icke taga del av handlingen.

Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga omhändertagna handlingar av utmätningssmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättningen framställning som omförmåles i 7 eller 8 §, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i första stycket stadgas.

Inkommer framställning som ovan i denna paragraf avses senare än fjorton dagar efter förrättningen, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

10 §.

Är någon missnöjd med utmätningssmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlings omhändertagande för taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat.

Talan mot länsstyrelsens beslut i fråga, som avses i 2 § samt över framställning, som omförmåles i 7—9 §§, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet.

Länsstyrelsens beslut länder omedelbart till efterrättelse, där ej annorlunda förordnas.

11 §.

Vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningssmannen eller annan, som omförmåles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7—9 §§, av den som verkställer prövningen, må ej obehörigen yppas.

Den som bryter mot vad ovan i denna paragraf är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

12 §.

Kostnaderna för handräckning enligt denna lag skola åvila statsverket.

13 §.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även äga tillämpning i fråga om granskning enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. Härvid skall iakttagas, att vad i 2 § andra stycket stadgas icke skall gälla beslut av kontrollstyrelsen, att besvär över kontrollstyrelsens beslut i fråga, som avses i 2 §, må föras med motsvarande tillämpning av bestämmelserna i 10 § andra stycket samt att beslut om handräckning för kontroll enligt sistnämnda båda förordningar må meddelas allenast av länsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 december 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga angående *lagstiftning om handräckning åt beskattningsmyndighet* samt anför därvid följande.

I. Inledning

I september 1960 utarbetades inom finansdepartementets rättsavdelning en *promemoria med förslag till lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet*.

Angående bakgrunden till det i promemorian framlagda förslaget framhålls i promemorian följande.

För kontroll av att föreskriven deklarations- och uppgiftsskyldighet vederbörligen fullgjorts kan beskattningsmyndigheterna verkställa taxeringsrevision eller däremot svarande kontroll hos envar deklarations- och uppgiftsskyldig.

I fråga om taxering till kommunal och statlig inkomstskatt samt statlig förmögenhetsskatt finnes bestämmelserna om taxeringsrevision upptagna i 56—58 §§ 1956 års taxeringsförordning. Taxeringsrevision kan användas för kontroll av såväl den granskades egen som annans deklaration. Vid revisionen får, i den omfattning som finnes erforderlig, granskning ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifikationer ävensom av protokoll och andra handlingar rörande verksamheten. Den som verkställer taxeringsrevision får ta del av handlingar, som är av betydelse för revisionen, utan hinder av att den, hos vilken revisionen sker, har att iaktta tystnad om deras innehåll. Den sistnämnde har emellertid möjlighet att, om synnerliga skäl föranleder därtill, hos länsstyrelsen utverka beslut att sådan handling skall undantas från revisionen. Tillhandahållande av räkenskaper och andra handlingar för taxeringsrevision kan framtingas genom vite. I samband med klagan över beslut, varigenom vite utdömts, kan även länsstyrelsens beslut att avslå framställning, att handling skall undantas från revision, komma under kammarrättens och regeringsrättens prövning.

Motsvarande bestämmelser om taxeringsrevision gäller enligt förordningen om allmän varuskatt, 42 §.

I förordningen den 3 april 1959 om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning stadgas vidare i 9—11 §§ skyldighet för skattskyldig att, när beskattningsmyndigheten finner det erforderligt, på anfordran tillhandahålla räkenskaper och andra handlingar. Även i fråga om sådan granskning gäller att den som verkställer densamma får taga del av handlingar av betydelse för granskningen utan hinder därav att den skattskyldige har att iakttaga tystnad om deras innehåll. Den sistnämnde har emellertid liksom vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen och förordningen om varuskatt möjlighet att, om synnerliga skäl föranleder därtill, hos länsstyrelsen utverka beslut att sådan handling skall undantas från granskningen. Tillhandahållande av räkenskaper och andra handlingar för granskning kan framtvingas genom vite. Försuttet vite utdömes av beskattningsmyndigheten. Med beskattningsmyndighet förstås enligt nu ifrågavarande förordning den myndighet som, enligt vad i vederbörande skatteförfattning eller annorledes stadgas, har att besluta om skattens fastställande. Kontrollstyrelsen är beskattningsmyndighet i fråga om samtliga de skatter å vilka förordningen hittills gjorts tillämplig.

Bestämmelserna i taxeringsförordningen om taxeringsrevision fick i huvudsak sin utformning genom i proposition nr 160 till 1955 års riksdag framlagt förslag till ändring i den förut gällande taxeringsförordningen. I propositionen (s. 123 f) upptogs också frågan om tvångsmedel mot dem som inte vill ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision. Därvid erinrades om att taxeringsmyndigheterna inte äger tillgång till annat tvångsmedel än vite. Erfarenheten hade visat, att detta understundom inte är tillfyllest. För att komma till rätta med personer, som tredskas med att ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision, föreslogs, att man borde överväga att införa någon motsvarighet till de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan. Det anmärktes, att i här avsedda situationer ofta föreligger misstanke om falskdeklaration eller vårdslös deklARATION, å vilka brott frihetsstraff kan följa. Bestämmelser av denna art krävde emellertid närmare överväganden, bl. a. för att på lämpligt sätt utforma lämpliga rättssäkerhetsgarantier.

I promemorian framlägges förslag av innebörd att beskattningsmyndighet i vissa fall skulle äga anlita polismyndighet för utfående av handling, som kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt eller avgift.

Över den inom finansdepartementet utarbetade promemorian har, efter remiss, *yttranden* avgivits av justitiekanslersämbetet, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, 1951 års rättegångskommitté, besvärssakkunniga, riksskattenämnden, kontrollstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värm-

lands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands samt Norrbottens län, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges redareförening, Kooperativa förbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation och Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund.

Några av näringsorganisationerna har åberopat ett yttrande, som avgivits av delegerade för Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare, Svenska bankföreningen och Svenska försäkringsbolags riksförbund. Detta yttrande betecknas i fortsättningen såsom avgivet av näringslivets skatte-delegation.

Vid remissbehandlingen har invändningar framförts från de hörda näringsorganisationerna. Förslaget har emellertid i princip tillstyrkts av nära nog samtliga hörda myndigheter och därutöver bl. a. av Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. Från flera av de myndigheter, som kan sägas företräda taxeringsväsendet, understrykes, att en lagstiftning av den föreslagna innebörden är erforderlig i kampen mot skattefusk.

Jag avser nu att upptaga denna fråga och skall till en början lämna en redogörelse för de bestämmelser som är av intresse i sammanhanget.

II. Gällande bestämmelser

För bestämmelserna i 56—58 §§ *taxeringsförordningen* har redan i korthet redogjorts. Här må ytterligare nämnas följande. Taxeringsrevision får enligt 56 § 1 mom. äga rum hos varje deklara-tions- eller uppgiftsskyldig för kontroll av att deklara-tions- och uppgiftsskyldighet enligt förordningen riktigt och fullständigt fullgjorts eller för att eljest bereda beskattningsmyndighet upplysning till ledning vid beslut om taxering eller eftertaxering. Åtgärden får emellertid inte företas hos myndighet eller annat i 46 § första stycket avsett organ. Hos den, som bedriver förmedlingsverksamhet eller annan verksamhet av sådan beskaffenhet, att uppgifter av betydelse för taxeringskontrollen kan hämtas ur anteckningar eller andra handlingar, som föres vid verksamhetens bedrivande, får taxeringsrevision till ledning för annans taxering äga rum, även om vederbörande inte är skyldig avge kontroll-uppgift.

Vid taxeringsrevision må granskning i den omfattning som befinnes erforderlig ske av räkenskaper och anteckningar med därtill hörande verifikation-er ävensom av korrespondens, protokoll och andra handlingar, dock med den begränsningen att det skall röra sig om handlingar rörande vederbörandes verksamhet, alltså inte privatbrev o. dyl. Att länsstyrelsen på hemställan av den granskade kan besluta att viss handling skall undantas från revision är redan nämnt. Bestämmelserna härom upptas i 56 § 4 mom. Mot länsstyrelsens beslut må klagan icke föras.

Granskningen må omfatta även det löpande årets räkenskaper. Hos bokföringspliktig skattskyldig må även verkställas kassainventering.

Enligt 56 § 2 mom. gäller vidare, att den som har att verkställa taxeringsrevision må påfordra att i den utsträckning, som är erforderlig för det med granskningen avsedda syftet, genast få ta del av handlingar som skall granskas. Den hos vilken revisionen sker är skyldig lämna erforderliga upplysningar.

Om tillvägagångssättet vid taxeringsrevision stadgas i 56 § 3 mom., att revisionen såvitt möjligt skall ske på sådant sätt och på sådan tid att inte hinder förorsakas i verksamheten för den, hos vilken revisionen sker. Revisionen får med hans medgivande verkställas hos honom. Har böcker eller handlingar överlämnats för revision, skall de så fort ske kan återställas. Besked om resultatet av revisionen skall snarast lämnas den skattskyldige, om revisionen ägt rum hos honom.

Enligt 57 § meddelas beslut om taxeringsrevision av taxeringsintendenten i det län där revisionen skall äga rum, resp. av allmänna ombudet hos mellankommunala prövningsnämnden. På intendenten (allmänna ombudet) ankommer att antingen själv verkställa revisionen eller att uppdra denna åt tjänsteman eller åt annan i bokföring och taxering sakkunnig person, som därtill godkänts av länsstyrelsen.

Såsom tvångsmedel mot den som underlåter att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar kan, som förut nämnts, användas vite. Av 58 § framgår att vitet förelägges av den som beslutat revisionen d. v. s. vederbörande taxeringsintendent. Över beslut att förelägga vite må enligt 125 § klagan ej föras. Om uttagande av vite förordnar länsstyrelsen enligt 124 § efter anmälan av taxeringsintendent. Länsstyrelsens beslut i fråga om utdömande av vite må enligt 125 § överklagas hos kammarrätten och sedermera regeringsrätten. Vid prövning av sådana besvär må enligt sista stycket i 124 § jämväl fråga, huruvida vite bort föreläggas, komma under bedömande.

I 42 § *förordningen om allmän varuskatt* stadgas att i fråga om taxeringsrevision bestämmelserna i 56—58 §§ taxeringsförordningen skall äga motsvarande tillämpning. Därjämte stadgas att den hos vilken taxeringsrevision sker är pliktig att lämna tjänsteman, åt vilken uppdragits att verkställa revisionen, tillträde till lokaler, som användes i vederbörandes verksamhet, ävensom att för granskning av handlingar och varulager lämna tjänstemannen nödigt biträde. Enligt 78 § skall, i fråga om föreläggande och uttagande av vite, vad i 123 och 124 §§ taxeringsförordningen stadgas äga motsvarande tillämpning. Länsstyrelsens beslut i fråga om utdömande av vite må enligt 80 § överklagas hos kammarrätten och sedermera hos regeringsrätten.

Förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning utgör för ett flertal s. k. punktskatter en motsvarighet till den för inkomst- och förmögenhetsbeskattningen gällande taxeringsförordningen. För innehållet i 9—11 §§ i förordningen har viss redogörelse redan lämnats. Följande må här tilläggas. Förutom att på anfordran tillhandahålla handelsböcker, affärskorrespondens och övriga handlingar hörande till den verksamhet, i vilken skat-

ten skall utgöras, skall den skattskyldige, likaledes på anfordran, lämna beskattningsmyndigheten tillträde till lokaler som användes i verksamheten. För granskning av handlingar och lager skall den skattskyldige lämna nödigt biträde. Skyldig att underkasta sig granskning är enligt 10 § även den, som skäligen kan antagas vara skattskyldig, och enligt 11 § den, som utan att vara skattskyldig yrkesmässigt tillverkar, bearbetar, försäljer eller distribuerar skattepliktig vara, så ock den, som idkar handel med vara, vilken användes vid framställning eller distribution av skattepliktig vara. Såsom tvångsmedel mot den som underlåter att tillhandahålla räkenskaper m. m. kan som förut nämnts användas vite. Av 12 § framgår att vite utdömes av beskattningsmyndigheten. Beslut om utdömande av vite kan enligt 40—45 §§ överklagas hos kammarrätten och sedermera regeringsrätten.

Bestämmelser om bokföringsgranskning finnes jämväl i 78 § 1 mom. *uppbördsförordningen* samt i 7 § tredje stycket *förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension m. m.*

I rättegång vid allmän domstol föreligger principiell skyldighet för envar, vilken innehar skriftlig handling som kan antas äga betydelse som bevis, att förete den (editionsplikt); dock föreligger sådan skyldighet i brottmål icke för den misstänkte eller vissa honom närstående. Härom stadgas i 38 kap. *rättegångsbalken*. Är någon skyldig att förete skriftlig handling som bevis, äger rätten förelägga honom att förete handlingen. Föreläggandet kan i brottmål, enligt 23 kap. 14 §, meddelas redan under förundersökningen och avse att en handling skall tillhandahållas undersökningsledaren direkt. Enligt 38 kap. 5 § må den som skall förete handlingen genom vite tillhållas att fullgöra sin skyldighet. Rätten kan även, om det finnes lämpligare, förordna, att handlingen skall tillhandahållas genom utmätningsmannens försorg. Talan mot editionsföreläggande föres särskilt enligt 49 kap. 4 § p. 3. Däremot torde föreläggandets giltighet inte komma under omprövning i samband med tillämpning av vitespåföljd. Enligt 17 kap. 14 § och 30 kap. 12 § äger rätten förordna, att beslut om företeende av skriftlig handling genast skall gå i verkställighet. Beslutet verkställs enligt 42 § andra stycket utsökningslagen såsom laga kraft ägande dom; ställande av säkerhet erfordras inte, med mindre i beslutet annorledes förordnats.

I huvudsak samma regler upptas i 39 kap. 5 § och 40 kap. 5 § om tillhandahållande av föremål för syn och besiktning.

Ytterligare må anmärkas, att om vitesförelägganden av annat slag än de nyss nämnda meddelas enligt rättegångsbalken, gäller som allmän regel — liksom enligt taxeringsförordningen — att föreläggandet som sådant inte får överklagas. Däremot framgår av 49 kap. 8 § tredje stycket, att prövning av föreläggandets giltighet får påkallas i samband med talan mot beslut varigenom vitet utdömts.

För att i brottmål införskaffa handlingar och föremål som skäligen kan antas äga betydelse för utredningen kan också användas det straffprocessuel-

la tvångsmedlet beslag. Sådan åtgärd må dock endast under vissa förutsättningar avse post- och telegrafförsändelser m. m. Huvudregeln är enligt 27 kap. 4 och 5 §§ att beslut om beslag meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren eller, på dennes yrkande, av rätten. Åtgärden verkställs i regel av polisen. Är fara i dröjsmål, må beslag verkställas av polisman även utan beslut från undersökningsledarens eller åklagarens sida, dock med skyldighet att skyndsamt göra anmälan hos honom, på vilken ankommer att omedelbart pröva, om beslaget skall bestå. Har beslag verkställts utan rättens förordnande äger enligt 27 kap. 6 § den som drabbats av beslaget begära rättens prövning därav. Av 27 kap. 7 § framgår, att viss tid för åtal skall utsättas, då rätten förordnar om beslag eller fastställer verkställt beslag. Då beslag ej prövats av rätten skall åtal väckas inom en månad från beslaget. Enligt 27 kap. 8 § skall beslag hävas, om åtal ej väckts inom fastställd tid eller skäl eljest ej längre förekommer för beslag. Då målet avgöres, skall rätten pröva, om beslag fortfarande skall bestå.

Enligt 27 kap. 2 § gäller bl. a., att beslag ej må läggas å skriftlig handling om dess innehåll kan antagas vara sådant, att befattningshavare eller annan, som avses i 36 kap. 5 §, ej må höras som vittne därom, och handlingen innehaves av honom eller av den, till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

Beträffande verkställande av beslag gäller bl. a. enligt 27 kap. 11 §, att om den från vilken beslag sker ej är närvarande vid beslaget, skall han utan dröjsmål underrättas därom. I 13 § meddelas föreskrifter om protokollföring och om rätt för den som drabbas av beslag att på begäran erhålla bevis om beslaget. Av 12 § första stycket framgår slutligen att beslagtagen post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling icke må närmare undersökas, ej heller brev eller annan slutna handling öppnas av annan än rätten, undersökningsledaren eller åklagaren; dock må sakkunnig eller annan, som anlitas för utredningen angående brottet eller eljest därvid höres, efter anvisning av myndighet som nu sagts, granska handlingen. Äger den som verkställer beslaget ej närmare undersöka handlingen, skall den av honom förseglas.

Talan mot rättens beslut under rättegången i fråga om beslag skall enligt 49 kap. 4 § föras särskilt. Har däremot beslutet meddelats i samband med dom eller slutligt beslut, skall enligt 49 kap. 5 § talan mot beslut i beslagsfrågan föras i samma ordning som talan mot domen eller det slutliga beslutet.

För eftersökande av föremål, som är underkastat beslag, må enligt 28 kap. 1 § husrannsakan företas i husrum eller slutet förvaringsställe. Även på annat ställe än nu nämnts må enligt 10 § samma kap. undersökning äga rum för samma ändamål, ehuru stället inte är tillgängligt för allmänheten. Husrannsakan må vidare äga rum bl. a. för eftersökande av den som skall gripas.

Förutsättning för husrannsakan är enligt 28 kap. 1 §, att det förekommer anledning, att brott förövats, varå frihetsstraff kan följa. Hos annan

än den som skäligen kan misstänkas för brottet må husrannsakan dock företagas, allenast om brottet förövats hos honom eller den misstänkte gripits där eller eljest synnerlig anledning förekommer, att genom rannsakingen föremål, som är underkastat beslag, skall anträffas eller annan utredning om brottet vinnas.

Förordnande om husrannsakan meddelas enligt 28 kap. 4 § av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Kan husrannsakan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den, hos vilken åtgärden företas, bör, om fara ej är i dröjsmål, åtgärden inte vidtas utan rättens förordnande.

Polisman må emellertid enligt 28 kap. 5 § företa husrannsakan utan förordnande, då fara är i dröjsmål.

I 28 kap. 6 § stadgas, att vid husrannsakan olägenhet eller skada ej må förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt. Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas med våld. Har så skett skall det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas. Husrannsakan må ej utan särskilt skäl verkställas mellan kl. 21 och kl. 6.

Av 28 kap. 7 § framgår att vid husrannsakan såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne skall närvara. Förrättningsmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan. Den, hos vilken husrannsakan företas, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen så ock att tillkalla vittne, dock utan att undersökningen därigenom uppehålls. Har varken han eller någon av hans husfolk eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om den vidtagna åtgärden. Målsägande eller ombud för denne får på vissa villkor tillåtas vara närvarande för att tillhandagå med upplysningar.

I 28 kap. 8 § stadgas, att post- eller telegrafförsändelse, handelsbok eller annan enskild handling, som anträffas vid husrannsakan, inte får närmare undersökas, ej heller brev eller annan sluten försändelse öppnas i annan ordning än i 27 kap. 12 § första stycket sägs.

Enligt 28 kap. 9 § skall protokoll föras över husrannsakan, vari anges ändamålet med förrättningen och vad därvid förekommit. Den, hos vilken husrannsakan företagits, äger på begäran erhålla bevis därom, innehållande även uppgift å det brott misstanken avser.

Åtskilliga lagar eller andra författningar innehåller bestämmelser om handräckning för att inställa personer inför myndighet. Sådan handräckning meddelas av polisen. Detta är bl. a. fallet enligt 43 § lagen om socialhjälp, 94, 96 och 100 §§ 1960 års barnavårdslag, 38 § lagen om nykterhetsvård, 21 § lagen om villkorlig dom, 51 och 52 §§ sinnessjuklagen och 22 § lagen ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Handräckning förekommer i övrigt i olika former och meddelas i allmänhet av exekutiv myndighet. Vid sidan av den handräckning, som äger rum enligt rättegångsbalken, utsökningslagen och lagen om avbetalningsköp

m. m. förekommer exempelvis handräckning enligt 148 § byggnadslagen, när någon företagit nybyggnad eller annan åtgärd i strid med förbud som meddelats i lagen eller med stöd av densamma. En liknande bestämmelse upptas i 63 § lagen om allmänna vägar. Handräckning meddelas enligt 15 kap. 4 § jorddelningslagen av utmätningsman, om delägare i laga skifte vägras att tillträda sin ägolott å föreskriven tid. Såsom handräckning betecknas vidare bl. a. det biträde åt utländsk stat som ges enligt gällande bestämmelser om uttagande av skatt och böter.

III. Förslagets huvudgrunder

Promemorian

I promemorian konstateras till att börja med att, genom de vid 1955 års riksdag antagna reglerna om taxeringsrevision, möjligheterna att kontrollera rörelseidkares och andra fria företagens självdeklarationer har avsevärt förbättrats. Det har emellertid, uttalas i promemorian, stundom visat sig svårt för taxeringsmyndigheterna att få tillgång till det material som skall granskas. Trots vitesförelägganden har åtskilliga skattskyldiga vägrat att ställa sina böcker till förfogande eller gjort svårigheter på olika sätt. Det är sålunda inte helt ovanligt att den skattskyldige uppger att han inte fört några räkenskaper eller att räkenskapsmaterialet helt eller delvis blivit förstört genom brand eller på annat sätt. Genom ett sådant förfarings-sätt kan den skattskyldige undgå åtal för oriktig deklaration och ofta vinna att taxeringen blir lägre än den bort vara.

En erfarenhet från de branschvis genomförda bokföringsgranskningar som verkställt under senare år är, enligt promemorian, att när taxeringsmyndigheterna vänder sig till skattskyldiga inom viss bransch, ställes böckerna till en början godvilligt till förfogande. Allteftersom det blir känt att branschen i fråga är föremål för undersökning, märks emellertid en tendens hos de skattskyldiga att försöka hindra eller uppehålla verksamheten; de deponerar sina böcker hos annan person eller uppger de, som redan framhållits, att böckerna eller för granskningen särskilt värdefulla handlingar förstörts eller förkommit. Ofta har vitesföreläggande visat sig ineffektivt, och resultatet har blivit att taxeringsmyndigheterna fått avstå från en planerad granskning eller att granskningen så fördröjts och försvårats att den inte kunnat bli effektiv. Därefter anföres.

Det torde med fog kunna antagas, att tredska i fråga om böckernas tillhandahållande i regel sammanhänger med att granskningen skulle kunna ge ett för den skattskyldige oförmånligt resultat. Det är, feke minst med tanke härpå, ett viktigt intresse att granskningen kan genomföras i dessa fall. Risken att den skattskyldige vidtar obehöriga åtgärder med det material som skall granskas gör det vidare angeläget att granskningen kan företas utan uppskov. Bl. a. av detta skäl upptar reglerna om taxeringsrevision föreskrift att den som har att verkställa taxeringsrevision må påfordra att, i den utsträckning som är erforderlig för det med granskningen avsedda

syftet, genast få ta del av handlingar som skall granskas. De nya, effektiva reglerna om taxeringsrevision som infördes år 1955 har för de skattskyldiga det här gäller ytterligare ökat intresset av att försöka undandra sig granskning.

I promemorian erinras om att den nu aktuella frågan uppmärksammades i propositionen nr 160 till 1955 års riksdag. Därvid antyddes, att man borde överväga att införa en motsvarighet till de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan. I anslutning härtill anmärktes, att i de avsedda situationerna ofta finns anledning till misstanke om falskdeklaration eller vårdslös deklaration, å vilka brott frihetsstraff kan följa.

Föreligger misstanke om sådant brott kan, framhålles i promemorian, självfallet redan med nu gällande bestämmelser straffprocessuell förundersökning igångsätts, varvid beslag och husrannsakan kan ifrågakomma. Emellertid ligger det i sakens natur, att denna möjlighet kan begagnas i ett förhållandevis ringa antal fall. Syftet med en taxeringsrevision är nämligen i främsta rummet att få uppgifter till ledning vid taxeringen, och det bör, enligt promemorian, givetvis inte ifrågakomma att påkalla igångsättande av ett straffprocessuellt förfarande huvudsakligen för sådant ändamål. I praktiken torde det förhålla sig så, uttalas i promemorian, att taxeringsmyndigheterna vanligen anser sig böra företa taxeringsrevision innan de anser sig ha sådan utredning att de kan vända sig till åklagare och polismyndigheter (se även JO:s ämbetsberättelse till 1959 års riksdag s. 391 f). Därefter anföres.

De önskemål i fråga om tvångsmedlens art som uppställer sig i nu aktuella fall är emellertid i stora delar desamma som beträffande beslag och husrannsakan. Såsom nyss antytts torde man inte bara behöva räkna med tredska att utlämna de handlingar som skall granskas utan även försök att undansticka dem, eventuellt även försök att skaffa sig respit för att göra obehöriga ändringar i handlingarna. Man synes därför inte kunna stanna vid en möjlighet att tvångsvis uttaga handlingarna, efter mönster av den förut beskrivna regeln i 38 kap. 5 § rättegångsbalken, enligt vilken rätten må förordna att handling skall tillhandahållas genom utmätningssmannens försorg. Det torde även vara erforderligt, att handlingar som skall granskas kan bli föremål för efterspaningar. Det bör ytterligare erinras om att taxeringsmyndigheterna inte alltid på förhand känner till vilka handlingar som kan vara av intresse för taxeringsrevision. Det är därför också av intresse att taxeringsmyndigheterna kan hos en tredskande deklaraations- eller uppgiftsskyldig låta undersöka vilka handlingar han innehar. De erforderliga tvångsmedlen synes av dessa skäl böra innehålla väsentligen samma element som beslag och husrannsakan samt utföras av polismyndighet. Reglerna torde även i övrigt lämpligen kunna utformas i anslutning till vad som gäller dessa tvångsmedel.

En särskild fördel med att anknyta till bestämmelserna om beslag och husrannsakan torde, enligt promemorian, vara att man kan använda rätts-säkerhetsgarantier liknande dem som uppställts beträffande nämnda tvångsmedel. Dessa rätts-säkerhetsgarantier torde motsvara högt ställda anspråk.

I promemorian framhålles att de ifrågasatta nya tvångsmedlen — för att

förebygga förväxlingar — inte torde böra benämnas beslag och husrannsakan. En nära till hands liggande möjlighet synes, enligt promemorian, vara att såsom en gemensam beteckning använda termen handräckning, varmed utmärkes, att det rör sig om verkställighetsåtgärder som utföres av en myndighet på annan myndighets begäran. Därefter anföres.

Vad i det föregående anförts angående behovet av ytterligare tvångsmedel i vissa fall för införskaffande av räkenskaper och andra handlingar vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen gäller i lika mån vid taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt och vid sådan granskning av räkenskaper, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Vid skattekontroll enligt nämnda förordningar kan även ifrågakomma att bereda granskningsmannen tillträde till vissa lokaler och att granska varulager. Något praktiskt behov av att i dylika fall kunna använda kraftigare tvångsmedel än vite torde i vart fall hittills inte ha framträtt. Då tvångsmedel av ifrågavarande slag självfallet bör användas restriktivt, torde övervägande skäl tala för att den nu aktuella lagstiftningen begränsas till att avse handlingar.

Vid promemorian finns fogat ett i enlighet med dessa överväganden upprättat förslag till *lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet*. Förslaget torde såsom *Bihang* få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag. Beträffande huvudprinciperna i förslaget torde följande få återges ur promemorian.

För att handräckning skall få äga rum fordras enligt förslaget att ett beslut om taxeringsrevision meddelats i enlighet med gällande bestämmelser och att den hos vilken revisionen skall äga rum underlåter att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar. I allmänhet bör, enligt promemorian, försök först ha gjorts med vitesföreläggande men detta bör kunna underlåtas när fara är i dröjsmål eller ett vitesföreläggande skulle framstå som meningslöst. Det framhålles, att med taxeringsrevisionen i detta sammanhang jämföras sådan granskning av räkenskaper, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Handräckning skall i allmänhet begäras av den som beslutat taxeringsrevisionen, d. v. s. vederbörande taxeringsintendent eller vederbörande beskattningsmyndighet, men även länsstyrelsen föreslås kunna besluta åtgärden, något som dock, enligt promemorian, inte torde bli aktuellt annat än vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt.

Handräckning verkställles hos den, hos vilken revisionen skall äga rum. Framkommer det emellertid att denne deponerat sina handlingar hos annan, t. ex. advokat eller bank, bör, enligt promemorian, verkställighet kunna ske även där. Det skall emellertid då, framhålles i promemorian, röra sig om handlingar som är oundgängligen erforderliga för revisionen och det skall finnas synnerliga skäl för åtgärden.

Vid förrättningen får enligt förslaget tvång användas i ungefär samma omfattning som vid beslag och husrannsakan. Även i övrigt är reglerna för

förfarandet likartade med vad som gäller dessa tvångsmedel. Den som drabbas av åtgärden skall såvitt möjligt få tillfälle att vara närvarande själv eller genom ombud.

Förrättningen utföres enligt förslaget av polisman. Denne äger ta med sig sakkunnig eller annan. Dessutom skall ett trovärdigt vittne övervara förrättningen.

Det torde, framhålles i promemorian, även vara önskvärt att någon kvalificerad representant för taxeringsintendenten resp. kontrollstyrelsen tillhandagår vid förrättningen. Denne kan identifiera eftersökta handlingar. I synnerhet när man inte vet vilka för en beslutad taxeringsrevision relevanta handlingar som finns på platsen, är det av betydelse inte minst för den som drabbas av åtgärden, att en sovring kan ske omgående och att fler handlingar än nödvändigt inte omhändertagas. Därför föreslås att taxeringsintendenten eller annan, åt vilken intendenten uppdragit att utföra taxeringsrevisionen, skall vara närvarande. Då fråga är om granskning, som avses i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, hör den åt vilken beskattningsmyndigheten uppdragit granskningen vara närvarande. Vid förrättningen anträffad handling skall enligt förslaget genast överlämnas till den nämnde representanten, och det skall ankomma på denne att avgöra huruvida handlingen skall omhändertagas eller återställas. Därmed erhålles, framhålles i promemorian, även en lösning av de sekretessproblem som kan uppkomma vid förrättningar av här ifrågasatt art. I och med att handlingarna överlämnas till honom, blir situationen densamma som om de tillhandahållits frivilligt. De får inte närmare granskas av annan än representanten och de skall återställas så fort ske kan.

Särskild uppmärksamhet har i förslaget ägnats det förhållandet att vissa handlingar inte får granskas vid taxeringsrevision. Granskningen får endast avse räkenskaper och anteckningar med tillhörande verifikationer ävensom korrespondens, protokoll och andra handlingar rörande vederbörandes verksamhet. Undantagna är sålunda alla handlingar som inte hör till den verksamhet som skall undersökas, bl. a. privatbrev o. dyl. Vidare har den skattskyldige möjlighet att hos länsstyrelsen under åberopande av sekretesskäl begära att handling, som i och för sig faller under den grupp som får granskas, undantas från revisionen.

Självfallet bör, framhålles i promemorian, vid ett handräckningsförfarande privatbrev o. dyl. inte omhändertagas eller närmare granskas. Uppstår delade meningar om en handling är av beskaffenhet att överhuvudtaget kunna medtas vid taxeringsrevision, skall detta i och för sig inte utgöra formellt hinder för att handlingen omhändertagas. Den, hos vilken revisionen skall ske, får emellertid enligt förslaget göra framställning hos länsstyrelsen om att handlingen skall återställas. Tillkännager han vid handräckningsförrättningen att han tänker göra sådan framställning, skall handlingen förseglas. Inkommer framställningen inom en vecka får handlingen inte granskas av annan än länsstyrelsen förrän ärendet avgjorts. Länsstyrel-

sens beslut får enligt förslaget överklagas hos Kungl. Maj:t men länder till omedelbar efterrättelse, där ej annorlunda särskilt förordnas.

Om den, hos vilken revision skall ske, gjort framställning hos länsstyrelsen under åberopande av sekretesskäl att viss handling skall undantas från revisionen, skall detta enligt förslaget inte utgöra hinder för att handlingen uttages genom handräckning. Denna åtgärd får emellertid endast beslutas av länsstyrelsen, vilken självfallet dessförinnan åtminstone preliminärt tagit ståndpunkt till framställningen.

Uppkommer först vid handräckningsförrättningen fråga om att en handling av sekretesskäl bör undantas från revision, föreslås samma regler skola gälla som när det göres gällande att handlingen överhuvudtaget inte får granskas vid taxeringsrevision.

Som förut nämnts, innebär förslaget, att begäran om handräckning i allmänhet göres av taxeringsintendenten eller, då fråga är om granskning enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, av vederbörande beskattningsmyndighet, i regel kontrollstyrelsen. I tveksamma fall kan taxeringsintendenten eller kontrollstyrelsen emellertid utverka länsstyrelsens beslut. Av författningsförslaget framgår, att om den hos vilken revision skall ske har hemställt hos länsstyrelsen att viss handling skall undantas från revisionen, handräckning får beslutas endast av länsstyrelsen, såvitt angår den handlingen. Vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt torde det, enligt promemorian, i sådana fall vara lämpligast att taxeringsintendenten hänskjuter frågan om handräckning i dess helhet till länsstyrelsen. Intet hindrar, framhålles vidare, att även kontrollstyrelsen i nu avsedda fall hänskjuter hela frågan om handräckning till länsstyrelsen.

Förutsättningarna för ett handräckningsförfarande prövas av den som begär handräckningen. Polismyndigheten har, uttalas i promemorian, endast att konstatera, huruvida åtgärden påkallats av behörig myndighet. Därefter anföres.

Sedan taxeringsintendenten eller kontrollstyrelsen meddelat beslut om taxeringsrevision (granskning), vänder sig den som skall verkställa revisionen till den hos vilken revisionen skall ske. Detta sker formlöst och i regel träffas överenskommelse om tid och sätt för revisionen. Underlåter den, hos vilken revisionen skall ske, att ställa böcker eller andra handlingar till förfogande kan som förut nämnts vitesföreläggande äga rum. Vitesföreläggandet får inte överklagas.

Såsom huvudregel uppställer förslaget att vitesföreläggande skall ha skett, innan handräckning tillgripes. Häri ligger även att den i föreläggandet utsatta tiden skall ha förflutit utan att de med föreläggandet avsedda handlingarna ställts till förfogande. När fara är i dröjsmål, bör emellertid handräckning få användas utan att vitesföreläggande föregått. Detsamma bör gälla, om ett sådant föreläggande skulle framstå som meningslöst; den, hos vilken revisionen skall ske, har exempelvis tydligt ådagalagt att han inte kommer att rätta sig efter föreläggande. Han kan t. ex. ha meddelat att han inte fört räkenskaper eller att räkenskaperna eller andra handlingar

förstörts eller förkommit. Huvudförutsättningen — att vederbörande underlåter att ställa handlingarna till förfogande — måste emellertid vara uppfylld. Han måste sålunda ha fått en uppmaning att tillhandahålla handelsböcker och övriga ifrågakommande handlingar och underlåtit att efterkomma uppmaningen eller endast lämnat ofullständigt material.

Såsom ytterligare förutsättning angives att granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt eller avgift. Det ligger i sakens natur, framhålles i promemorian, att de tvångsmedel som här ifrågasatts inte användes i oträngt mål. Bestämmelsen innefattar ett åliggande att i varje särskilt fall väga de skäl som gör åtgärden påkallad mot det intrång som sker genom densamma.

Remissyttrandena

Förslaget har tillstyrkts av det helt övervägande antalet av de hörda remissinstanserna. Sålunda har samtliga hörda myndigheter utom överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Älvsborgs län i princip tillstyrkt detsamma. I fråga om detaljutformningen har dock i flera fall erinringar gjorts. Riksskattenämnden och besvärssakkunniga, som i och för sig accepterar promemorians huvudtanke om införande av möjlighet till användning av tvång för taxeringsrevisions genomförande, anser att bestämmelserna bör utformas enligt andra principer än i promemorian. Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund tillstyrker förslaget.

Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation har tillstyrkt förslaget medan Sveriges akademikers centralorganisation icke anser sig kunna bedöma, om det för närvarande är påkallat att införa ytterligare tvångsmedel för att skattemyndigheterna skall kunna fullgöra sin granskningsverksamhet.

Förslaget har avstyrkts av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Älvsborgs län samt av Sveriges advokatsamfund, Kooperativa förbundet samt av samtliga hörda organisationer på näringslivets område.

Samtliga de länsstyrelser, som avgivit yttranden, utom länsstyrelsen i Älvsborgs län, vitsordar behovet av ytterligare tvångsmedel för att komma tillrätta med skattskyldiga, som icke godvilligt ställer sina räkenskaper till förfogande för taxeringsrevision. Sålunda framhåller *länsstyrelsen i Stockholms län*, att man kunnat konstatera att de nya effektivare reglerna om taxeringsrevision ökat benägenheten hos vissa kategorier skattskyldiga att söka fördröja eller försvåra genomförandet av granskning i syfte att undgå åtal för oriktig deklaration eller höjda taxeringar. Länsstyrelsen fortsätter.

Frågan hur man skall komma tillrätta med dylika tredskande skattskyldiga synes svårlöst. Föreligger misstanke om brott, å vilket kan följa frihetsstraff, kan de redan existerande rättsmedlen beslag och husrannsakan tillgripas. Detta förutsätter emellertid att taxeringsmyndigheten etablerat ett intimt samarbete med åklagare- och polismyndigheten, vilket i praktiken

av olika skäl ofta nog visat sig svårt att få till stånd. På vissa håll har dock en sådan samverkan fungerat väl och där har man också kunnat lösa de mest flagranta av här avsedda fall. Ej sällan lägger dock redan bristande personella resurser hinder i vägen för att man på denna väg skall kunna effektivt bemästra förekommande fall av tredskande skattskyldiga. Därtill kommer, att någon grund för misstanke om brott mången gång ej kan påvisas. Om omständigheterna ändock talar för ett snabbt och effektivt ingripande borde taxeringsmyndigheten givas ökade möjligheter till ett dylikt ingripande.

Även om åtgärder av den art som avses i promemorian kan förväntas endast i begränsad omfattning komma till användning synes det länsstyrelsen uppenbart, att bestämmelserna om taxeringsrevision erfordrar komplettering med regler, som möjliggör tvångsmässiga ingripanden mot tredskande skattskyldiga. Länsstyrelsen tillägger.

På förevarande område föreligger regelmässigt fara i dröjsmål. Man kan därför ifrågasätta, huruvida villkoret om föregånget vitesföreläggande fyller något egentligt ändamål. Länsstyrelsen vill dock understryka, att den föreslagna handräckningen för den skattskyldige medför ett allvarligt intrång och att det därför ligger stor vikt på att ett sådant tvångsmedel ej nyttjas i oträngt mål utan kommer till användning allenast då omständigheterna motiverar dess tillämpning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län erinrar om att det enda tvångsmedel som för närvarande finnes för att beskattningsmyndigheterna skall få tillgång till räkenskaper och andra handlingar är vitesföreläggandet. Detta tvångsmedel har emellertid ofta visat sig ineffektivt och en planerad taxeringsrevision har av den skattskyldige kunnat fördröjas och försvåras. Med hänsyn härtill måste införandet av ett handräckningsinstitut åt beskattningsmyndigheterna anses vara av behovet påkallat. *Länsstyrelsen i Kalmar län* framhåller, att det ej sällan förekommer att, då beslut meddelats om taxeringsrevision hos skattskyldig, den skattskyldige vägrar förete sina räkenskaper eller viss del av dessa eller att den skattskyldige påstår att han icke har några räkenskaper. Länsstyrelsen fortsätter.

Om ett föreläggande att vid vite förete ifrågakomna handlingar därvid visar sig verkningslöst eller om ett vitesföreläggande på grund av tidsutdräkten kan beräknas resultera i att den skattskyldige ändrar eller förstör räkenskaperna, kan den med beslutet om taxeringsrevision avsedda kontrollen enligt nu gällande bestämmelser endast i sällsynta undantagsfall företagas. Husrannsakan eller därmed jämförlig förrättning kan nämligen f. n. åvägbringas allenast i sådana fall, då straffprocessuell förundersökning igångsatts, vilken torde förutsätta sådan misstanke om brott som i realiteten innebär viss bevisning.

Såsom framhållits i promemorian torde tredska i fråga om tillhandahållande av räkenskaper i regel sammanhålla med att en granskning skulle kunna giva ett för den skattskyldige oförmånligt resultat. På grund härav får det anses av behovet påkallat med ett tvångsmedel av typen handräckning för att vederbörande granskningsman i fall av tredska från den skattskyldiges sida skall kunna få del av det räkenskapsmaterial, som den skattskyldige icke velat förete. Ett handräckningsförfarande innebär emellertid

ett så radikalt ingrepp mot den skattskyldige, att detta torde böra tillgripas först efter ingående prövning. Å andra sidan kan förefintligheten av ett handräkningsinstitut antagas medföra, att den skattskyldige hellre godvilligt företer sina räkenskaper än att utsätta sig för ett polisingripande. Länsstyrelsen förutsätter därför, att det föreslagna handräkningsförfarandet allenast i enstaka fall kommer att behöva tillgripas.

Även länsstyrelsen i Kristianstads län konstaterar att vitet i praktiken stundom visat sig otillräckligt som tvångsmedel. Även om det föreslagna handräkningsförfarandet kan väntas skapa irritation och ovilja hos de skattskyldiga gentemot beskattningsmyndigheterna, vill länsstyrelsen därför inte avstyrka ett genomförande av lagstiftningen. Länsstyrelsen anför vidare.

Det i förslaget förordade förfarandet vid handräckningen får också anses motsvara högt ställda krav på rättssäkerhet. Därtill kommer att handräckning kan antagas komma till användning endast i ett förhållandevis fåtal fall per år. Den enskilde kan även genom att lojalt tillhandahålla de begärda räkenskaperna eller handlingarna undgå handräkningsförfarandet. Ur rättssäkerhetssynpunkt finner länsstyrelsen därför de föreslagna åtgärderna icke behöva inge betänkligheter. Däremot kan ifrågasättas om den föreslagna lagstiftningen verkligen kan antagas komma att medföra den effektivisering av taxeringskontrollen, som också eftersträvas. Handräckning skall enligt förslaget i regel föregås av vitesföreläggande. Endast när fara är i dröjsmål eller ett vitesföreläggande skulle framstå som meningslöst kan handräckning tillgripas direkt. Vidare fordras för att handräckning skall få ske hos annan än den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, att det förekommer synnerlig anledning att de eftersökta handlingarna finnas hos den andre ävensom att det skall röra sig om handlingar, som äro oundgängligen erforderliga för taxeringsrevisionen. Dessa regler, i och för sig oeftergivliga ur rättssäkerhetssynpunkt, medföra att en skattskyldig, som befarar handräkningsåtgärder, i regel torde ha både tid och möjlighet att undanskaffa handlingar på sådant sätt, att dessa icke kunna framtvingas genom handräkningsförfarandet. I sådana fall medför det föreslagna förfarandet icke någon förbättring i förhållande till nu gällande regler.

Länsstyrelsen i Malmöhus län lämnar vissa uppgifter om antalet taxeringsrevisioner, vid vilka räkenskaper eller anteckningar ej ställts till förfogande. Under 1959 utgjorde antalet granskningsförordnanden 709 stycken. I 90 av dessa fall ställdes inga räkenskapshandlingar till beskattningsmyndigheternas förfogande och i 89 fall var det räkenskapsmaterial som ställdes till förfogande ofullständigt (inventariebok, grundnoteringsbok, beställningsjournal eller dylikt saknades). Till den 31 oktober 1960 utgjorde totala antalet granskningsförordnanden 403. I 47 av dessa fall hade inga räkenskapsböcker ställts till förfogande och i 79 fall var räkenskapsmaterialet ofullständigt. Endast i två fall har dock vitesförelägganden tillgripits. Länsstyrelsen anför.

Ehuru remissliden icke medgivit någon närmare analys av materialet för utrönande av anledningarna till att räkenskapshandlingar icke ställts till förfogande för granskning är vissa antaganden möjliga. Antalet fall då en skattskyldig på grund av uppenbar tredska vägrat att utlämna handlingar

torde vara obetydligt. Bland mera allmänt förekommande anledningar kan nämnas att den skattskyldige uppgivit att inga räkenskaper förts, att handlingarna förkommit i samband med brand, stöld, flyttning etc eller att handlingarna förstörts sedan deklaration avlämnats. En anledning som icke torde vara ovanlig är att skattskyldiga på grund av sjukdom, psykisk depression eller av oförstånd icke besvarat framställning om taxeringsrevision. Det korrektiv, som enligt taxeringsförordningen står till buds i de fall vederbörande underlåter att tillhandahålla räkenskaper är föreläggande av vite. Detta tvångsmedel är framför allt lämpligt då underlåtenheten att lämna handlingar beror på tredska och kan i dessa fall vara effektivt. Då räkenskapshandlingar saknas kan givetvis vite icke ifrågakomma. I övriga fall synes vitesföreläggande endast förekomma i mycket begränsad omfattning. Anledningen härtill synes vara dels det förhållandet att förutsättningar för ett utdömande av ett eventuellt vite bedömts icke vara för handen och dels att tidsnöd icke medgivit användande av vitesförfarandet.

I de fall då en skattskyldig styrkt eller gjort sannolikt att räkenskapshandlingar icke finns torde det enligt länsstyrelsen icke kunna ifrågakomma att påkalla handräckning. I övriga fall av denna kategori får ett avgörande träffas från fall till fall. Det är dock uppenbart att den beslutande instansen kommer att ställas inför svåra avgöranden. För att ett handräckningsförfarande skall tillgripas torde få förutsättas att det skall föreligga anledning till antagande av att den skattskyldige lämnat oriktiga uppgifter. I allmänhet torde i ett skatteärende förefinnas ett knapphändigt material för ett dylikt ställningstagande. Med hänsyn till anförda omständigheter torde få antagas att handräckning i praktiken kommer att tillämpas endast i undantagsfall. Länsstyrelsen fortsätter.

Då det föreslagna handräckningsförfarandet dock i vissa fall kan utgöra ett värdefullt komplement till redan förefintliga tvångsmedel och detta speciellt i sådana fall då skattskyldiga genom obehöriga åtgärder söker undandra sig en riktig taxering kan länsstyrelsen trots anförda erinringar vitsorda behovet av regler, som ger ökade möjligheter att framskaffa bevismaterial. Bestämmelsen synes dock böra utformas med eftergivande av kravet på att vitesföreläggande i regel skall tillgripas före påkallandet av handräckning. Enligt länsstyrelsens mening kan det antagas, att det nya tvångsmedlet endast kommer att tillgripas i undantagsfall. Anledning föreligger därför att såsom gäller enligt 38 kap 5 § rättegångsbalken låta den påkallande myndigheten fritt välja det lämpligaste alternativet, vite eller handräckning, utan legal rekommendation om tidsföljden dem emellan.

Länsstyrelsen i Hallands län säger sig hysa tvekan mot en så väsentlig utvidgning av taxeringsmyndigheternas befogenheter som föreslås i promemorian men finner sig likväl böra i princip tillstyrka förslaget. Länsstyrelsen anför vidare.

Lagförslaget motsvarar i stort sett de önskemål i fråga om tvångsmedlens art och utformning, som uppställer sig i de fall, då de skattskyldiga vid taxeringsrevision vägrat ställa sina räkenskaper till förfogande eller gör svårigheter på olika sätt. Erfarenheterna har visat, att vite såsom tvångsmedel icke är tillfyllest.

Länsstyrelsen ansluter sig vidare till den i lagförslaget uppställda huvudregeln, att vitesföreläggande skall ha skett, innan handräckning tillgripes,

samt att undantag härifrån endast må göras, när fara är i dröjsmål eller ett sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn. Innan vitesföreläggande sker, bör den skattskyldige först ha underrättats om att taxeringsrevision beslutats samt tid och plats bestämts för revisionens utförande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län betonar att ett handräckningsförfarande utgör ett svärbemästrat instrument. Det ligger vikt på att handräckning icke tillgripes i onödan och att verkställigheten därav sker i smidiga former. Då emellertid skattemyndigheten måste tillförsäkras möjlighet att vid fall av tredska från den räkningskyldiges sida bereda sig tillgång till hans räkningsmaterial, har länsstyrelsen funnit det framlagda förslaget böra genomföras. Länsstyrelsen finner det onödigt att som huvudregel stipulera att ett handräckningsförfarande bör föregås av vitesföreläggande. Länsstyrelsen fortsätter.

Har förordnande om taxeringsrevision utfärdats och har den skattskyldige meddelat, att han av en eller annan anledning saknar bokföring eller har han bevisligen icke låtit sig avhöra, sedan han bevisligen fått del av beslutet om taxeringsrevision, torde bärande skäl icke kunna anföras mot att handräckningsförfarande skall kunna inledas utan ytterligare formaliteter. Det ligger emellertid i sakens natur att taxeringsintendenten icke bör tillgripa detta omständliga förfarande om det är uppenbart, att det efterfrågade räkningsmaterialet icke genom ett handräckningsförfarande kan komma skattemyndigheten tillhanda.

Länsstyrelsen framhåller vidare att i förslaget ej särskilt behandlats det fall, att taxeringsrevision anordnas huvudsakligen för kontroll av de deklARATIONER, som den skattskyldiges affärsförbindelser avgivit — hans kunder eller leverantörer. Länsstyrelsen anför.

Det är emellertid vid sådana granskningsaktioner — kedjegranskningar — som ofta god kontroll kan erhållas på riktigheten av lämnade deklara-tionsuppgifter. Sannolikt på grund härav har det ej sällan hänt, under pågående granskningsaktion, att de delar av bokföringen hos fabrikanter och grossister, som rör deras leveranser till kunder, plötsligt försvunnit. Detta kan sammanhånga med att vederbörande icke anser sig löpa större risk genom att undanhålla eller förstöra dylikt bokföringsmaterial, eftersom han vågar räkna med att förhållandet icke kommer att återopas för höjning av hans egen taxering. Eller också har den anmanade funnit den ifrågavarande risken vara mindre farlig än utsikten att förlora kunderna på grund av visat »tillmötesgående» gent emot skattemyndigheten. Man måste sålunda befara, att de berörda företagarna även i fortsättningen komma att skydda sina affärsförbindelser genom att undanhålla eller förstöra bokföringsmaterial. Med tanke särskilt på dessa fall torde böra övervägas om icke möjligheterna till handräckning utan förvarning skulle kunna vidgas på något sätt. Men naturligtvis kan det ur andra synpunkter hävdas, att en såpass allvarlig åtgärd som en handräckning icke får företagas utan synnerliga skäl. Ett ställnings-tagande innesluter här vanskliga avvägningssproblem. Skulle emellertid en kedjegranskningsaktion under ett visst år ha misslyckats på grund av att en fabrikant och en grossist undanskaffat primärmaterial synes det icke orimligt, att taxeringsintendenten under efterföljande år skall kunna föranstalta om taxeringsrevision och begära handräckning utan förvarning hos vederbörande. Det måste uppenbarligen framstå som meningslöst att år efter år

förfara enligt de föreslagna formföreskrifterna gent emot skattskyldiga, som vidtagit åtgärder för att förhindra insyn från taxeringsmyndigheternas sida.

Länsstyrelsen i Värmlands län anser det motiverat att införa någon ytterligare form av tvångsmedel att tillgripas i fall då så befinnes absolut nödvändigt för att kunna genomföra en erforderlig taxeringsrevision. Länsstyrelsen fortsätter.

Det i sådant hänseende framlagda förslaget synes utifrån de synpunkter länsstyrelsen har att företräda icke kunna väcka principiella erinringar. Sådant institutet utformats, blir det kringgärdat med rättssäkerhetsgarantier, liknande dem som av rättegångsbalken uppställas för motsvarande fall. För övrigt må påpekas, att de fall, vari handräckning avses komma i fråga, i allmänhet torde vara av den art, att vanlig förundersökning för åtal torde komma att följa på själva taxeringsförfarandet. Länsstyrelsen får därför tillstyrka förslaget.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att det inte sällan förekommer att skattskyldig, hos vilken taxeringsrevision skall verkställas, underlåter att uppvisa förefintliga räkenskaper med tillhörande handlingar eller undanhåller en del därav. I vissa fall, då skattskyldig meddelat, att räkenskaper inte förts eller icke finnes i behåll, har man enligt länsstyrelsen haft skälig anledning tro att meddelandet varit felaktigt. Vitesförelägganden har i dessa fall mestadels visat sig verkningslösa. Länsstyrelsen fortsätter.

Av det anförda framgår, att behov föreligger av tvångsregler på förevarande område liknande reglerna i rättegångsbalken om beslag och om verkställighet av beslut angående tillhandahållande av vissa handlingar. Även om tvångsförfarande efter införandet av sådana regler på beskattningsväsendets område kommer att tillgripas i relativt få fall, torde själva tvångsmöjligheten göra skattskyldiga mera benägna än tidigare att efterkomma anmaning att förete handlingar för taxeringsrevision.

Emot utformningen av förslaget har länsstyrelsen i huvudsak ej något att erinra. Dock förefaller det länsstyrelsen något tveksamt, om det kan anses rationellt och ur rättssäkerhetssynpunkt motiverat att för normalfallen föreskriva att vitesföreläggande skall ha föregått begäran om handräckning.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län finner det framlagda förslaget utgöra ett i och för sig riktigt komplement till bestämmelserna om taxeringsrevision. Gentemot de i promemorian anförda skälen för förslaget har länsstyrelsen ingen erinran att göra. *Länsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län* förklarar sig inte ha något att erinra emot det framlagda förslaget. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* däremot anser att, såvitt erfarenheterna inom länet ger vid handen, någon utvidgning av taxeringsmyndigheternas befogenheter inte för närvarande är nödvändig.

Överståthållarämbetet framhåller att det antal fall, då den föreslagna lagstiftningen kunde komma att tillämpas, skulle bli tämligen begränsat. I vissa fall vore det dock enligt ämbetets mening önskvärt att även för taxeringsändamål åga tillgång till sådana tvångsmedel som beslag och husrannsakan. Ämbetet fortsätter.

Det lär emellertid vara obestriddigt, att utomordentliga svårigheter föreligga, att lagstiftningsvägen reglera ett förfarande, som syftar till att efterforska och få del av handlingar av betydelse i taxeringssammanhang. Dessa svårigheter ligga såväl på det principiella som på det praktiska planet. I sistberörda hänseende skall här endast erinras, att man — på det stadium då fråga om anlåtande av tvångsmedel uppkommer — stundom ej vet om någon handling över huvud taget finnes. Och även om grundad anledning föreligger till antagande att viss handling finnes, kan man ofta ej ha någon uppfattning om huruvida densamma är av betydelse — än mindre väsentlig betydelse — för taxeringen.

Ämbetet erinrar om att de i promemorian föreslagna åtgärderna har anknutits till bestämmelserna i 27 och 28 kap. rättegångsbalken och att det i promemorian uttalats att därigenom nåtts den fördelen att man kunnat använda liknande rättssäkerhetsgarantier, som där uppställts och som torde motsvara högt ställda anspråk. Ämbetet fortsätter.

Detta uttalande finner överståthållarämbetet närmast ägnat att förvåna. Till en början är att erinra, att berörda bestämmelser i rättegångsbalken avse förfarandet kring ett brott (resp. misstanke därom) med alla de bestämmelser, som till den anklagades eller misstänktes skydd äro i lag givna, bl. a. tillgång till försvarare. Men vidare måste betonas, att en fråga om beslag städse kan av den, hos vilken beslaget ifrågasatts, underställas domstolens prövning. Det är ju domstolen, som i sinom tid skall besluta huruvida brott föreligger, och frågan om beslag kan därför sägas ingå såsom ett led i det bedömande, som ankommer på domstolen.

Enligt det remitterade förslaget skall nu tydligen länsstyrelsen jämställas med domstolen och inneha dess roll. Det faller emellertid genast i ögonen hur missvisande jämförelsen är. Länsstyrelsen — som icke har att befatta sig med det skatterättsliga bedömandet i taxeringsfrågor — skall taga ställning till spörsmålet, huruvida en viss handling är erforderlig för en riktig taxering. Föga lyckligt såsom förfarande i och för sig, kan detta icke godtagas ur rättssäkerhetssynpunkt.

Enligt ämbetets mening är det för genomförandet av en lagstiftning av förevarande art oundgängligt, att den föregås av en ingående utredning angående dess principiella och teoretiska aspekter. Det lärer sålunda exempelvis böra utredas vilka handlingar, som kan bli föremål för tvångsförfarandet. Ämbetet avstyrker därför att det remitterade förslaget lägges till grund för lagstiftning.

I anslutning till vad överståthållarämbetet anfört angående behovet för taxeringsmyndigheterna av att äga tillgång till andra tvångsmedel än vite må erinras om vad *revisionsintendenten hos överståthållarämbetet* uttalat i denna fråga i yttrande till taxeringskontrollutredningen (SOU 1960:36 s. 110). Revisionsintendenten anför.

Det allvarligaste hindret för den såsom effektivast ansedda formen för taxeringskontroll, taxeringsrevision, är emellertid, att den skattskyldige, om han det vill, utan svårighet kan underlåta att ställa sitt räkenskapsmaterial eller viktiga delar därav till förfogande för granskning. Han behöver endast förklara, att det han icke önskar överlämna icke finns. Att i dylikt fall till-

gripa vitesföreläggande är meningslöst. Vidhåller han, som naturligt är, att det avfordrade materialet icke finns, lärer vitet icke utdömas.

De fall, där skattskyldiga förklara sig helt sakna räkenskaper äro icke sällsynta, men än vanligare är det, att visst material uppges vara obefintligt, kanske oftast underlaget för inkomstredovisningen. I dylika fall är det endast att godtaga uppgiften, hur osannolik den än förefaller. Något tvångsmedel finns icke.

Efter att ha erinrat om departementschefens uttalande i prop. 160/1955 s. 123—124 att frågan om införande i taxeringsförfarandet av någon motsvarighet till de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan borde anstå i avvaktan på ytterligare överväganden yttrar revisionsintendenten vidare.

Det kan icke nog starkt framhållas, hurusom behovet av dylika tvångsmedel ständigt ger sig till känna. Det är naturligtvis icke så, att det övervägande antalet rörelseidkare, som bli föremål för taxeringsrevision, undanhålla material. Detta är dock ett antagande, ty verkliga förhållandet går mera sällan att fastställa. I så många fall peka emellertid omständigheter på att ytterligare material måste finnas, att problemet ständigt är aktuellt. Vad departementschefen i sitt ovan citerade yttrande anförde, att det i här avsedda fall ofta föreligger misstanke om brott mot skattestrafflagen, bör hållas i minnet.

Riksskattenämnden finner, ur de synpunkter nämnden har att företräda, de föreslagna tvångsmedlen önskvärda såsom ett komplement till redan nu föreliggande möjlighet att förelägga vite då fråga är om sådana fall av tredska från skattskyldigs sida som beskrivits i promemorian. Nämnden finner emellertid den använda termen handräckning missvisande. Nämnden anför.

Begreppet handräckning är i detta sammanhang olämpligt därför att det inte på något sätt anger arten av det tvång, som avses skola ifrågakomma. På sätt i promemorian angivits förekomma bestämmelser om handräckning dels i åtskilliga lagar för att inställa personer inför myndighet dels ock i rättegångsbalken, utsködningslagen, lagen om avbetalningsköp m. m. såsom en åtgärd som vidtages av exekutiv myndighet på begäran av enskild part. Utmärkande för begreppet handräckning torde följaktligen i och för sig icke vara att det rör sig om verkställighetsåtgärder, som utföras av myndighet på annan myndighets begäran. Den begreppsbestämning, som förordats i promemorian, synes snarare vara ägnad att föranleda förväxling mellan olika former av handräckning än att förebygga en förväxling mellan de olika sammanhang, där tvångsmedlen skola ifrågakomma.

Nämnden erinrar om att bestämmelserna om föreläggande av vite återfinnes i 58 § taxeringsförordningen och fortsätter.

Därest ytterligare tvångsmedel avses skola ställas till taxeringsmyndigheternas förfogande för att en taxeringsrevision överhuvud skall kunna genomföras, saknas enligt riksskattenämndens mening anledning att upptaga bestämmelserna härom i en specialförfattning. Den omständigheten att vid verkställande av tvångsåtgärden handräckning lämnas av polismyndighet synes i detta sammanhang sakna betydelse. Ifrågavarande bestämmelser böra upptagas i sitt rätta sammanhang — d. v. s. kapitlet om taxeringsrevision i taxeringsförordningen — såsom en påbyggnad av där redan lagfäst tvångsmedel vid taxeringsrevision.

På grund av vad ovan anförts förordar riksskattenämnden att, i stället för den föreslagna specialförfattningen om handräckning, bestämmelser om beslag och husrannsakan intagas i taxeringsförordningen under kapitlet »Om taxeringsrevision». Därvid böra tvångsmedlens art direkt angivas samt noga skiljas mellan beslut om användande av tvångsmedlen samt verkställande av beslutet genom handräckning av polismyndighet. Dylikt beslut skall ange hos vem husrannsakan skall vidtagas. En dylik ordning synes enligt riksskattenämndens mening även ur preventiv synpunkt vara att föredraga framför den i promemorian föreslagna därigenom att sambandet mellan underlåtenheten från den skattskyldiges sida och påföljden för underlåtenheten framstår klarare. Beträffande själva förfarandet vid husrannsakan synes författningsmässigt kunna hänvisas till tillämpliga lagrum i RB.

Kontrollstyrelsen framhåller att det föreslagna tvångsmedlet för införskaffande av uppgifter för skattekontrollen enligt styrelsens mening utgör ett värdefullt komplement till vitesinstitutet. Även ur allmänpreventiv synpunkt kan förhandenvaron av tvångsmedel enligt styrelsens mening sannolikt komma att få betydelse.

Hovrätten för Västra Sverige anser, att taxeringsmyndigheterna bör äga tillgång till annat tvångsmedel än vite för att komma tillrätta med dem, som icke vill ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision, och tillstyrker att möjlighet skapas till handräckning av polismyndighet för handlingarnas utfående. *Hovrätten för Nedre Norrland* uttalar att förslaget föranleder erinran endast i fråga om detaljutformningen.

Justitiekanslersämbetet yttrar, att det för ämbetet framstår som ett allmänt intresse av synnerlig vikt, att taxeringskontrollen är så effektiv som möjligt. Betydelsen härav framträder måhända icke minst däri, att möjligheterna att skapa rättvisa medborgarna emellan i fråga om åsättande av skatt på detta sätt ökas. För att tillgodose nämnda intresse är det ofrånkomligt, att vissa inskränkningar göres i den enskildes rätt att ha sina ekonomiska och därmed sammanhängande förhållanden fredade från insyn. Det är också påkallat, att om den enskilde ej frivilligt underkastar sig den för taxeringskontrollen nödvändiga insynen i sina angelägenheter, han kan förmå härtill genom tvångsmedel. Härvid är självfallet att beakta, att den enskilde ej utsättes för större tvång än som är oundgängligen nödvändigt för att uppnå det med ingripandet avsedda syftet och att det tvångsmedel som kommer till användning ej heller eljest framstår som ett otillbörligt intrång i hans rättssfär. Ämbetet fortsätter.

Den frågan inställer sig onekligen, om icke förslaget går alltför långt. I de fall där underlåtenhet att tillhandahålla en handling kan antagas bero på önskan att undandraga skatt synes det visserligen i och för sig väl försvarligt, att polis anlitas för handlingens utfående. Men förhållandet är ett annat, om den vilken taxeringsrevision skall äga rum lojalt vill fullgöra sin skattskyldighet och han har andra giltiga motiv för sin vägran att utlämna handlingen, exempelvis att den innehåller sådana upplysningar, som han av orsaker vilka ej sammanhänga med beskattningen icke önskar röja för någon; jfr prop. 160/1955 s. 148. Vilken anledningen till en vägran att tillhandahålla en handling är kan emellertid ofta vara svårt att avgöra för

en utomstående. Att märka är vidare, att den befogenhet som taxeringsförordningen och förslaget ger den hos vilken taxeringsrevisionen skall äga rum till länsstyrelsen hänskjuta frågan, huruvida viss handling skall omfattas av revisionen, icke medför något effektivt skydd för att handlingen ej mot vederbörandes vilja kommer under annans ögon; att densamma under vissa förhållanden skall förseglas utesluter ju icke, att en viss granskning därav äger rum vid handräkningsförrättningen.

Ämbetet är icke övertygat, att behovet är tillräckligt stort för att motivera ett lagförslag av den med hänsyn till medborgarnas integritet ganska vanskliga innebörd som det framlagda. Ämbetet fortsätter.

Emellertid måste det erkännas vara föga tilltalande att icke göra någonting för att sätta beskattningsmyndigheterna i stånd att få tillgång till skattskyldigs bokföring i sådana fall, där det med fullt fog kan förutsättas, att vägran att utlämna räkenskapshandlingar m. m. beror på klar illojalitet, förestavad av vissheten att en effektiv taxeringsrevision skulle blotta betydande skattefusk. Att effektivisera det tvångsmedel, som vitesföreläggandena utgöra, torde få antagas knappast vara möjligt; det sägs visserligen icke mycket härom i promemorian, men det anföres, att vitesföreläggande ofta visat sig ineffektivt. Måhända skulle möjligheterna att genomföra en taxeringsrevision kunna i viss mån förbättras, därest straff stadgades för sådana förfaranden som undanstickande av räkenskaperna, förstöring av dem eller obehöriga ändringar däri, men för spørgsmålet om erhållande av tillgång till räkenskaperna sakna dylika åtgärder direkt betydelse. Trots förut anförda betänkligheter uppkommer fördenskull fråga, om icke de skattskyldiga i viss utsträckning äro nödsakade att tåla det intrång i deras rättssfär som de nu föreslagna bestämmelserna om handräkning åt beskattningsmyndighet innebära. De i förslaget upptagna förutsättningarna för ingripandet skulle i så fall skärpas, och för att söka vinna ytterligare trygghet för en riktig tillämpning synes även kunna ifrågasättas ändring i fråga om beslutanderätten beträffande användning av handräkning.

Besvärssakkunniga framhåller att, då en befogenhet tillägges en myndighet, det bör tillses att myndigheten också kan på ett effektivt sätt utöva densamma. De sakkunniga yttrar vidare.

Därest regler uppställas innebärande att vissa myndigheter äga besluta om taxeringsrevision, bör sålunda enligt nyssnämnda grundsats också ordnas så, att erforderliga tvångsmedel stå till deras förfogande för verkställighet i vederbörlig ordning av besluten. Enligt gällande rätt står för närvarande intet annat tvångsmedel än vite till förfogande för att få till stånd taxeringsrevision. Då vitesmöjligheten i praktiken visat sig icke vara tillfyllest, ter det sig naturligt att effektivare tvångsmedel övervägas. Endast någon form av direkt tvång kan därvid ifrågakomma.

Mot bakgrund av de allmänna synpunkter, som här anlagts, och med hänsyn till angelägenheten av att taxeringsrevisionsinstitutets effektivitet upprätthålles, anse sig besvärssakkunniga böra biträda promemorians huvudtanke om införande av möjlighet till vålds användning för taxeringsrevisions genomförande.

De sakkunniga anser sig dock inte kunna ansluta sig till den utformning tvångsätgärderna fått i promemorian. De sakkunniga erinrar om att reglerna om taxeringsrevision återfinnes i taxeringsförordningen m. fl. likartade författningar medan reglerna om användning av tvång i verkställighetssyfte

otvivelaktigt måste, som i promemorian föreslås, regleras i civillag. De sakkunniga anför.

Konsekvensen fordrar, att det rättsskydd, som civillagsformen skänker, täcker alla leden i förfarandet och att sålunda även reglerna om rätten att besluta revision återfinnas i civillag. Den tilltänkta reformen nödvändiggör därför enligt besvärssakkunnigas mening att i civillag regler intagas icke blott om själva tvångsmedlen utan även om revisionsinstitutet självt. Mest ändamålsenligt synes vara, att reglerna om revision sammanföras med reglerna om tillhörande tvångsmedel i en särskild lag, till vilken hänvisning göres i de olika skatte- och taxeringsförfattningarna. Såsom framgår av det följande måste för övrigt dessas regler om revisionsinstitutet under alla omständigheter omarbetas i samband med en reform i den riktning, som förordas i promemorian. De sakkunniga vilja tillägga, att det under alla förhållanden lagtekniskt sett innebär en förenkling, att reglerna om ett institut, som är gemensamt för flera olika skatteförfaranden, på detta sätt samlas i en författning.

1951 års rättegångskommitté framhåller att av den verkställda utredningen får anses framgå, att det stundom visat sig att vite är ett otillräckligt tvångsmedel mot dem som icke vill ställa handlingar till förfogande för taxeringsrevision samt fortsätter.

Det ter sig stötande att den som enligt vederbörligt beslut är skyldig att underkasta sig en taxeringsrevision skall kunna, på sätt som nu förekommer, undandraga sig denna. Behov kan således föreligga av ett effektivare tvångsmedel. Ehuru försiktighet bör iakttagas vid tillskapande av nya tvångsmedel anser sig kommittén därför kunna tillstyrka att den föreslagna lagstiftningen i princip genomföres.

Två reservanter inom kommittén avstyrker dock förslaget i dess helhet.

Näringslivets skattedelegation uttalar, att någon vägande erinran knappast kan riktas mot att handräckning tillgripes för åtkommande av handlingar, vilka vederbörande slutgiltigt konstaterats skyldig att tillhandahålla och tillika bevisligen underlåtit att ställa till förfogande, oaktat han erhållit en uppmaning därtill, som han ostridigt haft möjlighet att efterkomma. Eftersökande och omhändertagande av handlingen ter sig då såsom en i och för sig näppeligen diskutabel verkställighetsåtgärd, om densamma beslutas med iakttagande av rättegångsbalkens föreskrifter. Det föreliggande förslaget om handräckning har emellertid enligt delegationen en räckvidd, som sträcker sig långt därutöver. Delegationen fortsätter.

Vad först beträffar anspråket på att skyldighet skall föreligga att tillhandahålla viss handling som vederbörande förutsättes ostridigt inneha, skulle enligt förslaget handräckning kunna meddelas utan att nämnda kriterium klart föreligger. Handräckningen skulle vidare kunna avse handling som i själva verket är sekretessbelagd likaväl som handling som icke hör till verksamheten utan är av privat karaktär. Visserligen kan vitesföreläggande meddelas efter endast taxeringsintendentens bedömande, och vitesföreläggandet kan icke särskilt överklagas. Men vederbörande kan dock undgå att utlämna handlingen genom att låta ett vitesföreläggande gå till vitets utdömmande och i samband med fullföljd av talan mot beslutet om utdömmande få frågan om skyldighet att utlämna handlingen slutgiltigt avgjord. Att

sälunda vederbörande icke ens när han är beredd att taga risken av att få betala ett försuttet vite kan uppnå en slutgiltig prövning av frågan om hans skyldighet att utlämna handlingen, innan denna genom handräckning kommer i taxeringsintendentens besittning, synes principiellt betänkligt. Här må anmärkas, att domstols beslut om editionsföreläggande i princip ej verkställas förrän det vunnit laga kraft. Rätten kan visserligen förordna om undantag när skäl därtill äro. Det torde emellertid kunna förutsättas, att denna möjlighet utnyttjas med stor restriktivitet. Härjämte märkes, att domstols beslut efter iakttagande av bestämmelserna i 38: 4 RB torde utgöra en säkrare garanti mot opåkallad edition än då fråga är om enbart taxeringsintendentens bedömande.

Delegationen framhåller att förslaget har långt större principell och praktisk räckvidd i vad avser handlingar, om vilka man icke med säkerhet vet, att de innehas av vederbörande eller överhuvud existerar. Därefter anföres.

I och för sig är det klart, att man under vissa förutsättningar måste ha möjlighet att undersöka, huruvida en person innehar handlingar, vilkas existens eller innehav han förnekar, och att just husrannsakan härvidlag stundom måste möjliggöras. Husrannsakan kan också i bl. a. detta syfte ske enligt RB, om det förekommer anledning att brott förövats, varå frihetsstraff kan följa samt — enligt huvudregeln — den hos vilken husrannsakan ifrågasättes är skäligen misstänkt för brottet. Förslaget utgår emellertid från att möjligheten till husrannsakan enligt RB icke är tillfyllest.

Det är just på denna punkt, vilken torde vara själva kärnpunkten i förslaget, som anledning till allvarliga erinringar ur rättssäkerhetssynpunkt synes föreligga. Förslaget anknyter i fråga om förfarandet till bestämmelserna om husrannsakan och beslag. Detta säges vara en fördel, eftersom motsvarande rättssäkerhetsgarantier då kan tillämpas som beträffande nämnda tvångsmedel, och dessa »rättssäkerhetsgarantier torde motsvara högt ställda anspråk». Sistnämnda uttalande synes i sitt sammanhang närmast häpnadsväckande. Rättssäkerhetsgarantierna i fråga om husrannsakan och beslag enligt RB består ju framför allt i förutsättningarna för vidtagande av dylik åtgärd, och det är härutinnan som handräckning enligt förslaget markant skiljer sig från RB:s bestämmelser. Förslaget innebär i själva verket, att husrannsakan kan företagas hos en person som icke är skäligen misstänkt för brott, ja t. o. m. utan att det förekommer anledning att brott förövats.

Även om vissa stötande konsekvenser i en del fall kan följa av nu gällande system avstyrker delegationen bestämt det framlagda förslaget. Delegationen framhåller därvid även att komplicerade problem kan uppkomma, därest det vid en av taxeringsrevision föranledd husrannsakan visar sig att vederbörande begått ett annat brott.

Liknande synpunkter framföres även av *Sveriges köpmannaförbund*. Förbundet säger sig väl förstå de tankegångar, som ligger bakom det framlagda förslaget, men kan inte ansluta sig till detsamma. Om en skattskyldig gör gällande, att han icke fört några räkenskaper eller att räkenskapsmaterialet helt eller delvis blivit förstört genom brand eller på annat sätt, lär man f. ö. icke genom en husrannsakan kunna få fram de önskade

böckerna. I sådana fall har beskattningsmyndigheterna möjlighet åsätta skönstaxering.

Även *Sveriges lantbruksförbund* avstyrker att förslaget lägges till grund för lagstiftning och detta även om bättre rättsgarantier skulle införas. Frekvensen av sådana fall som beröres i promemorian torde enligt förbundet inte vara särskilt stor. *Sveriges redareförening* avstyrker bestämt det föreliggande förslaget.

Kooperativa förbundet ifrågasätter om det är nödvändigt att införa ett system med så vittgående och svåröverskådliga konsekvenser, som måste följa av det framlagda förslaget. Det handräckningsförfarande, som skall införas enligt lagförslaget, kan komma att drabba medborgarna på betydligt lösare grunder och i långt större omfattning än som gäller för tvångsmedlen beslag och husrannsakan. Förbundet yttrar vidare.

Förbundet anser därför, att detta lagförslag — om det överhuvud taget skall accepteras — icke bör fastställas i befintligt skick utan bör bli föremål för ytterligare omarbetning, varvid särskild hänsyn bör tagas till de allmänna rättssäkerhetssynpunkter, som ligger till grund för instituten beslag och husrannsakan i rättegångsbalken. Dessa institut har befunnits tillfyllest för åklagare och domstolar vid rättsskipningens genomförande ifråga om även mycket grova brott enligt strafflagen. Man bör då icke för genomförande av taxeringsrevision utrusta taxeringsmyndigheterna med tvångsmedel, som är betydligt mer ingripande och långtgående än de här ovan nämnda.

Sveriges advokatsamfund avstyrker den föreslagna lagstiftningen. Samfundet erinrar till en början om de betänkligheter samfundet anförde i sitt remissyttrande över 1950 års skattelagssakkunnigas förslag mot att man vid taxeringskontroll skulle kunna åsidosätta gällande bestämmelser om tystnadsplikt. Samfundet fortsätter.

Betänkligheterna mot taxeringsrevisionens utsträckning till att avse även handlingar, som omfattas av tystnadsplikt, gör sig med ännu större styrka gällande, när fråga är om beslagsliknande åtgärder beträffande sådana handlingar. Förslaget att handling, som omfattas av tystnadsplikt, på begäran av den, hos vilken handräckningen verkställs, skall förseglas och överlämnas till länsstyrelsen innebär uppenbarligen icke något effektivt skydd för sekretessens bevarande. Handlingen skall nämligen få granskas av länsstyrelsen. Även om tystnadsplikt ålägges den eller dem som hos länsstyrelsen får taga del av handlingen, har sekretesskyddet därmed genombrutits.

Vid redogörelsen för bestämmelserna om beslag och husrannsakan har i promemorian förbigåtts den viktiga bestämmelsen i 27 kap. 2 § rättegångsbalken, enligt vilken beslag ej må läggas på skriftlig handling, om dess innehåll kan antagas vara sådant, att befattningshavare eller annan, som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, ej må höras som vittne därom och handlingen innehaves av honom eller av den, till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

Samfundet uttalar, att nackdelen av att taxeringsmyndigheterna icke har obegränsad möjlighet att kontrollera deklARATIONER väger mycket lätt mot

det allmänna intresset att medborgarna icke i andra fall än då brott kan antagas föreligga skall vara skyldiga att tåla de drastiska åtgärder om vilka här är fråga.

I några remissyttranden har framhållits att den i lagförslaget använda termen *handräckning* icke är lämplig för att beteckna de åtgärder som avses med förslaget. Sålunda framhåller *besvärssakkunniga* att den förvaltningsakt, varigenom en myndighet bistår en annan myndighet, vanligen benämnes *handräckning*. Termen är i och för sig neutral och utsäger intet om karaktären av de åtgärder som företages. De sakkunniga fortsätter.

I lagförslaget har ordet emellertid använts icke blott för att beteckna det biträde, polismyndighet lämnar beskattningsmyndighet, utan även för att ange det komplex av tvångsmedel, som därvid skola stå till polismyndighetens förfogande. Exempel kunna visserligen anföras från andra håll på att ordet *handräckning* använts som beteckning på tvångsåtgärder av skilda slag, men dylika exempel på terminologisk oreda mana icke till efterföljd. Enligt *besvärssakkunnigas* mening är det av vikt, att ifrågavarande regler utformas så att det klart framgår om vad det är fråga. De sakkunniga föreslå, att ordet *handräckning* i lagtexten förbehålles uppgiften att utmärka den verkställande myndighetens förhållande till beskattningsmyndigheten och att mera adekvat uttryckssätt brukas för att ange själva verkställighetsåtgärderna.

Riksskattenämnden framhåller att det är angeläget att välja sådan rubricering att tvekan icke kan uppkomma om innebörden av lagstiftningsåtgärden. För att undvika varje anledning till förväxling bör därför enligt riksskattenämndens mening annan benämning å ifrågavarade tvångsmedel än beslag och husrannsakan icke ifrågakomma. Liknande synpunkter framföres av *överståthållarämbetet*, *länsstyrelsen i Stockholms län*, *näringslivets skattedelegation*, *Sveriges lantbruksförbund* och *Sveriges redareförening*.

Förslaget att beslutet i handräckningsfrågan skall ankomma på den som beslutat taxeringsrevisionen har mött erinran i flera remissyttranden. Sålunda anför *Sveriges lantbruksförbund*.

En allvarlig invändning mot det föreliggande förslaget är att det icke ger de skattskyldiga rättsgarantier av sådan natur, som tillerkännes den enskilde vid beslag och husrannsakan jämligt rättegångsbalken. Visserligen skall trovärdigt vittne vara närvarande och visserligen skall protokoll föras över förrättningen, men frågan om förfarandets berättigande kan icke dragas under domstols prövning. Den enda lagstadgade garantin mot förfarandets oberättigade tillgripande uttryckes i följande ord i bestämmelsen i 1 § tredje stycket: »Handräckning må ej begäras, med mindre granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxeringen eller för fastställande av skatt eller avgift.» Ingreppets beroende av ett dylikt antagande, baserat på en persons bedömning, synes icke utgöra en tillfredsställande garanti för rättssäkerhet i fall som dessa. Denna uppfattning accentueras ytterligare av att det är den myndighetsperson, som förordnar om taxeringsrevision, som också kan begära och i realiteten kan besluta om *handräckning*, nämligen taxeringsintendenten, och att denne i sin tur skall

vara med och avgöra vilka handlingar som i samband med husrannsakan skall bli föremål för beslag.

Justitiekanslersämbetet framhåller att prövningen inte synes böra ankomma på ett organ, som har att företråda fiskaliska intressen, utan städse på länsstyrelsen. Det torde enligt ämbetet jämväl kunna ifrågasättas, om icke dessa ärenden borde vara landshövdingeärenden, i vilkas avgöranden landshövdingen också, till ytterligare säkerställande av enskilds rätt, normalt skulle delta. Även vid fara i dröjsmål torde länsstyrelsen enligt ämbetets mening kunna handla med erforderlig snabbhet. Också 1951 års *rättegångskommitté* anser att beslut om att begära handräckning alltid bör meddelas av länsstyrelsen efter framställning av den som beslutat om taxeringsrevision. *Kooperativa förbundet* yrkar likaså att prövningen, om handräckning skall ske, anförtros åt länsstyrelserna respektive åt kontrollstyrelsen men icke åt enskild tjänsteman.

Sveriges advokatsamfund anser, att handräckning bör få beslutas endast av domstol och efter framställning av den som meddelat beslut om taxeringsrevision. Det bör, enligt samfundet, åligga denne att därvid visa att förutsättningarna enligt 1 § tredje stycket föreligger, varefter domstolen har att med hänsyn till de skäl som förebragts och omständigheterna i övrigt besluta huruvida handräckning skall få företagas omedelbart eller om ärendet bör avgöras först efter den skattskyldiges hörande.

Näringslivets skattedelegation anför.

Om en lagstiftning av den föreslagna utformningen godtages, d. v. s. att ingen misstanke om brott eller allenast en lägre grad av misstanke om brott än som förutsättes i RB skall möjliggöra husrannsakan och beslag, bör enligt vår mening beslut därom meddelas av annan person än den som enligt taxeringsförfarandets grunder är en med den skattskyldige jämställd part. Länsstyrelse torde därvid vara den myndighet, som närmast kommer i fråga, därest domstols prövning, som i och för sig vore det ur rättssäkerhetssynpunkt riktiga, ej anses kunna äga rum. För besluts fattande bör vidare erfordras en betryggande redovisning av vidtagna åtgärder samt av den påtalade underlåtenheten.

Överståthållarämbetet däremot finner det föga lyckligt, att länsstyrelsen — som icke har att befatta sig med det skatterättsliga bedömandet i taxeringsfrågor — skall taga ställning till spörsmålet, huruvida en viss handling är erforderlig för en riktig taxering.

Frågan om i vilken form handräckning skall begäras har berörts i några yttranden. *Justitiekanslersämbetet* anser att förfarandet åtminstone i så måtto bör regleras, att framställning om handräckning föreskrives skola vara skriftlig och motiverad samt att den, mot vilken framställningen riktar sig, i författningen tillerkännes rätt att yttra sig däröver, åtminstone så framt ej fara i dröjsmål föreligger. *Riksskattenämnden*, som finner att föreskriften om att beslutet om handräckning skall föregås av vitesföreläggande bör utgå, finner det angeläget, att den som drabbas av ifrågavarande

tvångsmedel dessförinnan skall ha i någon form erhållit en varning att beslag och husrannsakan kan bli följden av hans vägran att ställa räkenskaper etc. till förfogande för taxeringsrevisionen. Nämnden fortsätter.

En dylik varning behöver icke innefatta annat än en upplysning om innehålllet i de hithörande författningsbestämmelserna. Innan tvångsmedlen tillgripas måste det även vara otvetydigt att en vägran att tillhandahålla handlingar, varom här är fråga, föreligger. Ur rättssäkerhetssynpunkt synes det riksskattenämnden vara av vikt, att den som förordnats att utföra taxeringsrevisionen och därvid vägrats tillgång till berörda handlingar samt i anledning därav meddelat nyssnämnda varning, åläggas att skriftligen meddela taxeringsintendenten vad nyss angivits samt vad eljest i sådant sammanhang förekommit. Ett dylikt meddelande bör enligt riksskattenämnden vara en förutsättning för att taxeringsintendenten skall kunna besluta om beslag och husrannsakan. — Den av riksskattenämnden sålunda förordade ordningen torde även vara nödvändig för det fall att husrannsakan skall företagas hos annan än den, vilkens räkenskaper skola granskas. I ett dylikt fall torde vitesföreläggande enligt taxeringsförordningen överhuvud icke kunna ifrågakomma.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ifrågasätter om inte taxeringsintendenten i vissa fall bör muntligen per telefon kunna påkalla handräckning av polismyndighet. Länsstyrelsen anför.

En sådan möjlighet bör finnas om granskningsmannen vid besök hos den skattskyldige förvägras att få taga del av räkenskaper och andra handlingar och granskningsmannen i anledning härav på angivna skäl hos taxeringsintendenten begär att denne hos vederbörande polismyndighet måtte påkalla ett omedelbart handräckningsförfarande. Skriftlig bekräftelse å den muntliga handräckningsframställningen bör dock redan samma dag av taxeringsintendenten översändas till polismyndigheten.

I ett par remissyttranden förordas att åtgärder av ifrågavarande slag bör verkställas av utmätningssman och icke av polismyndighet. *Besvärssakkunniga* finner sålunda för sin del en anknytning till polisväsendet i förevarande sammanhang olämplig. De sakkunniga anför.

Det är här icke fråga om någon brottsundersökning utan om en utredningsåtgärd i ett beskattningsförfarande. Psykologiskt olyckliga verkningar äro att befara, om polisen kopplas in. Ingreppet kommer lätt att framstå som led i en brottsundersökning. Den egentliga polispersonalen har ej heller utbildning för eller vana vid uppgifter av förevarande art. Utmätningssmännen däremot ha stor erfarenhet av arbetsuppgifter liknande dem, om vilka är fråga vid tvångsverkställighet av revision. Därtill kommer att utmätningssman alltid är en kvalificerad befattningshavare, medan polispersonalen tillhör olika grader med skild kompetens. *Besvärssakkunniga* ha härvid ej förbisett att utmätningssman och polischef på många håll är samma person. Det bör erinras om, att då motsvarande problem — tvångsuttagning av skriftlig handling — uppkommit i rättegång lagstiftaren i 38: 5 rättegångsbalken anförtrott åt utmätningssman att ombesörja erforderligt våld. Härtill kommer att nämnda stadgande enligt 22 § stadgan den 1 december 1959 för kammarrätten redan gäller i fråga om processen i kammarrätten. Kammarrätten torde sålunda med stöd av denna föreskrift redan nu äga att genom utmätningssmans försorg hos part låta uttaga räkenskaper

och andra handlingar. Anledning torde saknas att för beskattningsmyndighet stadga annan ordning för tvångsuttagning av handling än den för kamrarrätten föreskrivna.

1951 års rättegångskommitté betonar att det är angeläget att framhålla skillnaden mellan å ena sidan handräckning enligt den föreslagna lagen och å andra sidan de straffprocessuella tvångsmedlen enligt rättegångsbalken. I detta syfte och för att icke ytterligare öka belastningen på polismyndigheterna torde böra undersökas möjligheten att verkställa handräckning av ifrågavarande slag genom utmätningsmannens försorg. Även Sveriges akademikers centralorganisation framhåller att det bör övervägas huruvida inte handräckningen kan anförtros åt annan myndighet.

Frågan om i vilka situationer handräckning skall påkallas har berörts i några yttranden. Justitiekanslersämbetet framhåller att det möter svårigheter att i författningstext på tillfredsställande sätt ge uttryck åt de mer eller mindre undantagsbetonade situationer, då tvångsmedlet skall få tillgripas. Ämbetet fortsätter.

Måhända skulle det, för att handräckning skall få ifrågakomma, kunna föreskrivas, att fråga är om handling, som oundgängligen erfordras för taxeringsrevision, samt att anledning uppenbarligen föreligger till antagande, att vägran att tillhandahålla handlingen icke grundas å omständighet som synes godtagbar. Handräckning för ett helt allmänt efterforskande av handlingar förefaller icke böra meddelas, så framt ej synnerliga skäl därtill äro.

Överståthållarämbetet erinrar om, att man — på det stadium då fråga om anlåtande av tvångsmedel uppkommer — stundom ej vet om någon handling överhuvudtaget finnes. Även om grundad anledning föreligger till antagande att viss handling finnes, kan man ofta ej ha någon uppfattning om huruvida den är av betydelse — än mindre väsentlig betydelse — för taxeringen.

Besvärssakkunniga säger sig inte kunna biträda lagförslagets tankegång att tvång endast skall få användas i de fall, då taxeringsrevision är särskilt betydelsefull. De sakkunniga anför.

Därest promemorians förslag i denna del följes, får man i realiteten två slags revision — en som kan genomföras med våld och en som icke kan genomföras på sådant sätt. Enligt de sakkunnigas mening bör en så ingripande åtgärd som revision beslutas blott då ett legitimt behov därav föreligger. Har myndigheten väl funnit åtgärden erforderlig, bör den emellertid ha nödiga maktmedel för dess genomförande.

Förslaget att vitesföreläggande normalt skall föregå beslut om handräckning har — såsom delvis redan framgår av redogörelsen för remissinstansernas ståndpunktstagande i huvudfrågan — berörts i flera yttranden. Olika meningar har därvid kommit till uttryck. Flera remissinstanser, justitiekanslersämbetet, hovrätten för Nedre Norrland, 1951 års rättegångskommitté, länsstyrelsen i Hallands län och Sveriges akademikers centralorganisation understryker att handräckningsförfarandet regelmässigt bör föregås av vitesföreläggande. Andra remissinstanser åter anser att

föreskriften om vitesföreläggande bör utgå. Sålunda anför riksskattenämnden.

För de fall av tredska, som promemorieförfattaren avser att komma till rätta med genom den föreslagna lagstiftningen, torde regelmässigt föreligga fara i dröjsmål eller framstå såsom uppenbart att vitesföreläggande skulle vara utan gagn. Tillräcklig anledning synes därför icke föreligga att komplicera reglerna genom att som förutsättning för att tvångsmedlen skola kunna anlitas kräva att vitesföreläggande ägt rum. Riksskattenämnden har härvid förutsatt att — ehuru detta icke klart framgår av lagtexten — avsikten varit att tidsfristen enligt vitesföreläggandet skall ha gått till ända innan annat tvångsmedel må tillgripas.

För det fall, att den i 1 § sista stycket omförmälda förutsättningen att vitesföreläggande skall ha ägt rum anses böra kvarstå, synes stadgandet böra förtydligas med att även den i föreläggandet utsatta tiden skall ha förflutit, utan att de med föreläggandet avsedda handlingarna ställts till förfogande.

Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Kalmar, Malmöhus och Göteborgs och Bohus län*.

Näringslivets skattedelegation framhåller.

Av motiven framgår, att huvudförutsättningen för handräckning — att vederbörande underlåter att ställa handlingarna till förfogande — innebär att han måste ha fått en uppmaning att tillhandahålla ifrågavarande handlingar och underlåtit att efterkomma uppmaningen eller endast lämnat ofullständigt material. Det vill förefalla som om detta krav på föregående uppmaning borde tydligare framgå av lagtexten. Det synes eljest finnas viss risk att den särskilda regeln om fara i dröjsmål uppfattas så, att icke ens uppmaning behöver föregå handräckningsbeslutet. Då fara i dröjsmål kan sägas föreligga, torde nämligen situationen ofta vara den, att varje begäran om viss eller vissa handlingar — även om den icke har karaktären av vitesföreläggande — innebär fara för att dessa handlingar omedelbart undanskaffas. Uppenbarligen bör garantier åtminstone skapas för att icke uppmaningen sker s. a. s. på tröskeln till husrannsakan.

Beträffande frågan om ansvaret för att handräckning sker endast om de stadgade förutsättningarna för åtgärden är för handen framhåller riksskattenämnden, att det inte klart framgår att ansvaret åvilar den som begärt åtgärden. Uttrycket i 1 § sista stycket sista meningens synes giva vid handen att frågan skulle prövas på verkställighetsstadiet. Nämnden anför vidare.

Den föreslagna rubriceringen synes även ha fått till följd att det enligt lagförslaget är oklart vem som skall pröva förutsättningarna för och besluta om att beslag och husrannsakan skall »äga rum» hos annan än den, vilkens räkenskaper skola bli föremål för granskning. Bestämmelserna om beslag och husrannsakan hos dylik tredje man äro helt intagna i den paragraf i lagförslaget, som behandlar frågan om var och hur handräckningen må verkställas och som sålunda riktar sig direkt till polismyndigheten. Situationen kan vara den att vid husrannsakan hos den skattskyldige framkommit, att den handling som efterforskas undanstuckits hos tredje man. Polismyndigheten torde sakna förutsättningar att pröva om handlingen är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision ävensom om de synnerliga skäl föreligga, som avses i författningsrummet.

Besvärssakkunniga framhåller att polismyndighet alltid torde ha att i anledning av en handräkningsframställning från en utanförstående myndighet besluta rörande uppkommande verkställighetsfrågor på tjänstemannaansvar. Att den handräkningssökande myndigheten utövar något slag av befälsmakt över polismyndighet torde ej förekomma. Förutsättningarna för tvångsverkställighet bör under sådana omständigheter ej knytas till begäran om handräkning.

Även om polismyndighet väljes som organ för användningen av tvång, måste förfarandet enligt de sakkunniga uppbyggas från den utgångspunkten att fråga är om verkställighet genom en myndighet av ett beslut om tillhandahållande av handlingar för revision, fattat av annan myndighet.

Departementschefen

Det föreliggande förslaget avser en detalj i samhällets åtgärder i kampen mot skattefusket, men en viktig detalj. Som bekant utgör taxeringsrevision den enda metod, med vars hjälp rörelseidkare, fria företagare och andra skattskyldiga med invecklade ekonomiska förhållanden kan kontrolleras någorlunda effektivt. När statsmakterna i mitten på 1950-talet under allmän tillslutning antog en ny taxeringsförordning med den dubbla målsättningen att åstadkomma ökad effektivitet och förbättrad rättssäkerhet, stod de nämnda skattskyldiga i förgrunden vid strävandena för en effektivare kontroll. Reglerna om taxeringsrevision moderniserades, och resurserna för denna form av kontroll utökades. De då gjorda reformerna börjar nu bära frukt. Erfarenheten har emellertid visat att ytterligare ansträngningar måste göras. Behovet av intensifierad kontroll belyses av det i taxeringskontrollutredningens betänkande omtalade förhållandet, att av de rörelseidkare som under de senaste åren blivit föremål för s. k. kategorigranskning — det rör sig alltså här om skattskyldiga som utvalts slumpvis och inte på grund av misstanke om underdeklaration — inte mindre än omkring två tredjedelar fått sina taxeringar höjda med i genomsnitt åtminstone 12 000 kronor var. Jag har också för avsikt att, sedan nämnda betänkande remissbehandlats, framlägga förslag till en avsevärd utbyggnad av resurserna för taxeringsrevision.

En svaghet i de nuvarande reglerna på området är emellertid, att myndigheterna för genomförandet av taxeringsrevisioner i stor utsträckning är beroende av att handelsböcker och andra handlingar, som skall bli föremål för granskning, ställas frivilligt till förfogande. Mot dem som tredska kan visserligen användas vite, men effektiviteten i detta tvångsmedel är förhållandevis begränsad; uppger den skattskyldige att handlingarna inte upprättats eller att de förkommit, kan vite överhuvud inte användas. Vissa av de hörda näringsorganisationerna har påpekat, att den skattskyldige under sådana förhållanden blir skönstaxerad. I anledning härav bör erinras om att skönstaxering inte får användas såsom sanktion mot en försumlig skattskyldig. Med hänsyn till de krav som ur rättssäkerhetssynpunkt måste ställas på ut-

redningen även vid skönstaxeringar blir förhållandet tvärtom ofta att dessa blir lägre än som motsvarar de verkliga inkomsterna. Vidare undgår den skattskyldige att bli åtalad och dömd för oriktig deklaration.

Den utsträckning i vilken skattskyldiga utnyttjat de föreliggande möjligheterna att hindra eller försvåra taxeringsrevisioner är synbarligen varierande i olika delar av landet. Missbruk av begränsningarna i myndigheternas befogenheter på området uppmärksammades emellertid redan i 1955 års proposition. De förut redovisade uttalandena från olika myndigheters sida tyder på att frekvensen ökat under de år som därefter förflutit. Det ligger också i sakens natur, att i den mån taxeringsrevisionerna intensifieras, antalet fall av denna art kan komma att ytterligare öka.

Såsom besvärssakkunniga framhållit i sitt yttrande bör det tillses, att då en befogenhet tillägges en myndighet, denna också kan på ett effektivt sätt utöva densamma. En illojal skattskyldig bör inte kunna uppnå fördelar genom att trotsa myndighetens bud. Att ett tvångsmedel av föreslagen art kan få betydelse framgår bl. a. av att vid husrannsakan hos skattskyldiga, som åtalats för falskdeklaration, ofta påträffats betydelsefulla räkenskapshandlingar som undandragits tidigare företagen taxeringsrevision.

Det är i och för sig endast naturligt, att man på vissa håll kan känna tvekan inför förslaget att utrusta taxeringsmyndigheterna med befogenhet att använda tvång för att utfå handlingar för taxeringsrevision. I den mån invändningar sålunda framförts synes man emellertid ha förbisett vissa väsentliga omständigheter.

Taxeringsmyndigheterna är sålunda i det hänseende det här gäller för närvarande sämre ställda än en part i en civilprocess; den sistnämnde kan i samband med ett editionsföreläggande utverka domstolens beslut, att en handling skall tvångsvis uttagas genom utmätningsmannens försorg. Någon motsvarande möjlighet har taxeringsmyndigheterna för närvarande icke.

Vad åter angår de straffprocessuella tvångsmedlen beslag och husrannsakan, med vilka en jämförelse eljest ligger närmast till hands, synes man på en del håll hysa en överdriven uppfattning om innebörden av de begränsningar och särskilda rättssäkerhetsgarantier som härvid är föreskrivna. Båda dessa åtgärder får tillgripas vid snart sagt varje brott, som inte har karaktären av renodlad ordningsförseelse. De kan sålunda bl. a. användas vid den stora grupp av lagöverträdelser, där visserligen frihetsstraff ingår i strafflatituden men böter likväl är normalstraffet, t. ex. vårdslöshet i trafik, missfirmelse mot tjänsteman, lindrig misshandel, snatteri och överträdelser av olika näringsrättsliga författningar. Man synes med skäl kunna ställa frågan, om det är av större vikt från allmän synpunkt, att tvångsmedel kan användas vid misstanke om sådana lagöverträdelser än då en skattskyldig undandrar sig att för taxeringsrevision utlämna handlingar som han författningenslignat är skyldig att upprätta, bevara och tillhandahålla för sådant ändamål. Vidare bör beaktas, att den domstolskontroll, till vilken vissa remissinstanser, bl. a. överståthållarämbetet, hänvisat, i regel inte insättes förrän på tämligen sent stadium. Beslut om beslag och husrannsakan kan meddelas och verkställas av varje åklagare eller undersökningsledare, i vissa

fall t. o. m. av enskild polisman. Visserligen kan den som drabbats av beslag alltid begära rättens prövning därav. Men detta innebär i regel att domstolen, som i sådant fall skall hålla förhandling i saken sist å fjärde dagen, prövar om de beslagtagna föremålen eller handlingarna skall återställas först sedan de redan granskats av åklagaren eller undersökningsledaren. Genomföres det föreliggande förslaget, kommer handlingar som omhändertagits för taxeringsrevision oftast att vara återställda vid en motsvarande tidpunkt. Enligt uttryckligt stadgande i taxeringsförordningen skall nämligen för taxeringsrevision mottagna handlingar återlämnas så snart ske kan. Jag vill i sammanhanget erinra om att de remissinstanser, som närmast företräder sakkunskap på rättegångsbalkens område, godtagit förslaget från här angivna utgångspunkter.

Näringslivets skattedelegation har i sitt yttrande uttalat, att eftersökande och omhändertagande av en handling, som en skattskyldig ostridigt innehar och som han obehörigen underlåtit att utlämna, ter sig som en näppeligen i och för sig diskutabel verkställighetsåtgärd. Delegationen vänder sig emellertid emot att det föreslagna tvångsmedlet skall kunna användas för att undersöka huruvida den skattskyldige innehar handling, vars existens eller innehav han förnekar. Tillika uttalas — liksom från advokatsamfundets sida — farhågor för att befogade sekretessintressen skulle kunna kränkas. I fråga om den förstnämnda invändningen bör påpekas, att det väsentliga intrånget i båda de angivna fallen består i att myndigheterna bereder sig tillträde till den skattskyldiges lokaler och söker genom hans handlingar. Huruvida sökandet avser en bestämd handling eller ej synes härvidlag ha mindre betydelse. Det rör sig, som jag nyss framhållit, uteslutande om handlingar som vederbörande författningsenligt är skyldig att upprätta, bevara och tillhandahålla. Vad åter angår sekretessfrågan får jag erinra om att taxeringsförordningen och däremot svarande författningar innehåller särskilda bestämmelser, i vilka en avvägning skett mellan förekommande sekretessintressen och skattemyndigheternas krav på insyn i den enskildes förhållanden. Det föreliggande lagförslaget anknyter till dessa bestämmelser och innehåller särskilda föreskrifter i syfte att skapa motsvarande skydd vid en förrättning för att tvångsvis uttaga handlingar, som skall granskas vid taxeringsrevision.

Jag har här tämligen utförligt uppehållit mig vid de olika invändningar som framförts mot förslaget. Av vad jag anfört torde framgå, att jag icke funnit dessa invändningar bärande. Jag är därför beredd att, liksom det stora flertalet av de hörda myndigheterna och organisationerna, i princip tillstyrka förslaget. I samband härmed vill jag betona, att de nya befogenheter varom här är tal självfallet måste användas med omdöme och urskillning. Såsom flera myndigheter påpekat torde det inte bli nödvändigt att utnyttja dessa befogenheter mer än i ett begränsat antal fall. Deras största betydelse torde ligga däri, att allmänheten är medveten om deras förhandenvaro.

Innan jag ingår på förslaget enskildheter, vill jag upptaga några frågor av mera grundläggande natur.

Såsom framhållits i promemorian måste ansvaret för att här avsedda tvångsåtgärder tillgripes endast när lagstadgade förutsättningar föreligger, vila på den myndighet, som påkallar åtgärderna. I promemorian har beslutanderätten härutinnan d. v. s. rätten att — enligt promemorians terminologi — påkalla handräckning tillagts den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen eller däremot svarande granskning, d. v. s. taxeringsintendenten i länet resp. kontrollstyrelsen. Länsstyrelsen kan dock övertaga sådan fråga, och i vissa fall skall beslut meddelas av länsstyrelsen. I några yttranden har ifrågasatts att beslutanderätten alltid skulle tillkomma länsstyrelsen. Denna åsikt kan jag inte biträda. Likaväl som en åklagare, alltså ena parten i ett brottmål, kan besluta om beslag och husrannsakan i sådant mål, bör taxeringsintendenten kunna besluta om här avsedda åtgärder. Jag anser mig emellertid såtillvida kunna tillmötesgå de framställda önskemålen, att antalet fall i vilka länsstyrelsen skall besluta utökas. Sålunda bör avgörandet tillkomma länsstyrelsen, om fråga uppkommer att uttaga handlingar hos annan än den som är föremål för taxeringsrevision. Vidare bör lagtexten utformas så att det klart framgår att länsstyrelsen, i anledning av anförda klagomål eller av annan anledning, kan ingripa och ev. upphäva taxeringsintendentens beslut. Inom länsstyrelsen bör dylika frågor handläggas av landskamreraren, vilken i sin egenskap av ordförande i prövningsnämnden är väl insatt i desamma. Beslut att påkalla de med förslaget avsedda åtgärderna bör alltid meddelas skriftligen. På sätt ifrågasatts i några yttranden bör uttrycklig föreskrift härom införas. Med nu angivna jämkningar tillstyrker jag promemorieförslaget i hithörande delar.

Vid remissbehandlingen har man i regel ansett sig kunna godtaga att de ifrågavarande åtgärderna, liksom beslag och husrannsakan, skall verkställas av polismyndighet. I några yttranden har emellertid föreslagits att denna uppgift i stället skall tillkomma vederbörande utmätningsman. Enligt min mening talar starka skäl för detta förslag. Därmed förebygges att åtgärderna uppfattas som led i en brottmålsutredning. Såsom besvärssakkunniga framhållit, synes också vara av värde om man kan utnyttja den erfarenhet i fråga om verkställighetsåtgärder av olika slag som finns hos utmätningsmännen. Jag tillstyrker alltså förslaget, att åtgärderna skall verkställas av vederbörande utmätningsman. Väljes denna ståndpunkt, skulle det i och för sig kunna ifrågasättas, om det är erforderligt att i den blivande lagen medtaga alla de regler rörande verkställigheten som promemorieförslaget innehåller. En närmare reglering härutinnan torde emellertid vara nödvändig i vad angår de av förslaget berörda sekretessfrågorna. Även i övrigt finner jag det med hänsyn till åtgärdernas karaktär vara angeläget att uttryckliga rättssäkerhetsgarantier uppställas.

I fråga om de allmänna förutsättningarna för tillgripande av de föreslagna åtgärderna har i några yttranden uttalats önskemål om närmare preciseringar. Det torde emellertid, såsom justitiekanslersämbetet framhål-

lit, möta svårigheter att i en lagtext närmare beskriva de olika situationer där åtgärderna bör användas. För egen del vill jag förordna att såsom förutsättning i lagtexten anges att den skattskyldige eller uppgiftsskyldige icke på begäran fullgjort honom åvilande skyldighet att tillhandahålla handlingar för granskning. Detta bör gälla vare sig underlåtenheten beror på att han inte, såsom bort ske, upprättat eller bevarat handlingarna i fråga eller han väl innehar dem men inte vill ställa dem till förfogande. Vidare bör krävas, att handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxeringen. Därmed understrykes, att förfarandet inte bör användas utan starka skäl. Vid prövningen av frågan bör givetvis den beslutande myndigheten göra sig noga underrättad angående omständigheterna i fallet, vilka åtgärder granskningsmannen vidtagit för att erhålla tillgång till handlingarna etc. I regel torde det vara lämpligt att granskningsmannen sammanfattar för prövningen relevanta förhållanden i en skriftlig anmälan.

Enligt promemorieförslaget skall som huvudregel gälla, att det föreslagna förfarandet inte tillgripes utan att försök dessförinnan gjorts med vitesföreläggande. I denna del har invändningar framförts i flera yttranden. Enligt min mening bör bestämmelsen kvarstå som ett uttryck för att förfarandet skall tillgripas endast om andra åtgärder inte är tillfyllest. Emellertid kan förtjäna framhållas, att förhållandena ej sällan torde vara sådana att ett vitesföreläggande skulle vara utan gagn och därför enligt de föreslagna reglerna kan underlåtas. Så är uppenbarligen fallet, om granskningsmannens anmodan att ställa handlingar till förfogande besvaras med en uppgift att handlingarna i fråga aldrig upprättats eller att de förkommit och det finns grundad anledning antaga att denna uppgift är oriktig. Anledning att underlåta vitesföreläggande kan vidare, såsom länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekat, föreligga, om den, som skall bli föremål för taxeringsrevision, tidigare har försökt undandraga sig sådan granskning. — Det ligger i sakens natur att redan granskningsmannen i förekommande fall bör göra klart för vederbörande att tvångsmedel kan komma att tillgripas. Att meddela föreskrifter om ett särskilt varningsförfarande finner jag emellertid inte påkallat.

För det föreslagna förfarandet har i promemorian valts benämningen *h a n d r ä c k n i n g*, varmed utsäges att det rör sig om åtgärder som verkställas av en myndighet på en annan myndighets begäran. I några yttranden har kritik anförts häremot, bl. a. under åberopande av att förfarandet i allt väsentligt överensstämmer med beslag och husrannsakan och att dessa termer därför borde begagnas. Enligt min mening är det av vikt, att förväxling ej sker med de för brottmål avsedda åtgärderna beslag och husrannsakan. Vad jag här förordnat innebär också, att förfarandet i högre grad än i promemorieförslaget framstår som en verkställighetsåtgärd, utförd efter beslut av beskattningsmyndighet. Jag förordar därför att den i promemorian föreslagna benämningen bibehålles.

Vid remissbehandlingen har vidare ifrågasatts att i en författning sammanföra de regler som gäller taxeringsrevision och därmed jämförliga åtgär-

der samt det nu föreslagna förfarandet. I anledning härav vill jag framhålla, att frågan om rätt att begagna tvång otvivelaktigt är av sådan natur att den bör regleras i civillag. Taxeringsrevision och annan liknande granskning däremot är ett rutinmässigt led i skattekontrollen, och bestämmelserna härom hör därför naturligt hemma i taxeringsförordningen och däremot svarande författningar. Jag finner därför inte anledning frångå promemorian på denna punkt.

IV. Förslagets detaljutformning

Inom finansdepartementet har, på grundval av vad jag i det föregående anfört, verkställts en överarbetning av det vid promemorian fogade författningsförslaget. Jag övergår nu till att behandla detaljerna i den föreslagna lagstiftningen och följer då paragrafnummerordningen i det nya förslaget.

1 §.

Promemorian

Taxeringsrevision kan som förut nämnts anordnas både enligt taxeringsförordningen och förordningen om allmän varuskatt. Med taxeringsrevision jämställs enligt tredje stycket i det till promemorian fogade lagförslaget sådan granskning av bokföring m. m. som äger rum enligt 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Det har däremot, framhålles i promemorian, i vart fall tills vidare, inte ansetts erforderligt att öppna möjlighet till handräckning vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt uppbördsförordningen och förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

För att handräckning skall få ske hos annan än den, hos vilken revisionen skall ske, kräves (se 2 § promemorieförslaget) att synnerliga skäl föreligger för åtgärden. Det har exempelvis upplysts, att handlingen deponerats hos denne. Såsom en ytterligare garanti mot opåkallade ingrepp av detta slag föreskrives, att det skall röra sig om handling som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision.

Remissyttrandena

Riksskattenämnden framhåller, att i 1 § första stycket i lagförslaget uttryckssättet för tanken till att fråga är om handlingar som faktiskt finns hos den, hos vilken revisionen skall äga rum, och fortsätter.

På sätt framhållits i promemorian är det emellertid av vikt att tvångsmedlen skola kunna komma till användning även för de fall, där den skattskyldige uppger att handling förkommit etc. eller där fråga är om efterforskning, huruvida viss handling överhuvud finns hos den skattskyldige. Lagtexten bör klart angiva, att husrannsakan må ske även för eftersökande av handlingar, vilkas existens förnekas av den skattskyldige. Husrannsakan och beslag böra sålunda få ske dels då den skattskyldige vägrar utlämna av

honom innehavda handlingar, och dels då den skattskyldige förklarar att räkenskaphandlingar, som lagligen skola finnas eller som med hänsyn till omständigheterna rimligen böra finnas, icke existera.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att handräckning bör kunna komma i fråga även vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt upp-
bördsförordningen. Enligt länsstyrelsens erfarenhet har arbetsgivare i åtskilliga fall icke efterkommit föreläggande att vid vite förete bokföring för kontroll av att skatteavdrag vederbörligen verkställts. En möjlighet i sådana fall att erhålla handräckning skulle bespara de lokala skattemyndigheterna det tidsödande arbete, som en kontroll på andra vägar innebär. Man kan också förutsätta, att de flesta arbetsgivare då skulle efterkomma anmaning att förete sin bokföring hellre än att riskera husrannsakan.

Kontrollstyrelsen påpekar, att handräckningsbegäran endast kan avse handlingar, och fortsätter.

Enligt 9 § förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning skall skattskyldig lämna tillträde till lokaler, som användes i verksamheten. Jämlikt 8 § samma förordning skall skattskyldig på anfordran utan ersättning tillhandahålla prov på och beskrivning av vara som är eller kan antagas vara skattepliktig ävensom prov å i verksamheten brukad vara. Kontrollstyrelsen baserar sin kontrollverksamhet på inspektionsbesök hos skattskyldiga. För att ett dylikt besök skall giva tillfredsställande resultat är det oftast erforderligt att vederbörande tjänsteman erhåller tillträde till skattskyldigs tillverknings-, försäljnings- och lagerlokaler. Det är också av stor vikt att styrelsen för prövning av frågor angående skatteplikt erhåller tillgång till varuprover. Att styrelsen får tillträde till av skattskyldig brukade lokaler och tillgång till varuprover kan vara lika betydelsefullt som att styrelsen får tillgång till skattskyldigs bokföring med därtill hörande handlingar. Därför bör handräckning även här kunna ifrågakomma. De skäl som i promemorian anföres mot användande av handräckning i förevarande fall är enligt styrelsens mening icke bärande.

Det föreslagna stadgandet att handräckning må äga rum även hos annan än den, vilkens bokföring och handlingar i övrigt skall bli föremål för granskning, har föranlett uttalanden i flera remissyttranden. *Besvärssakkunniga* framhåller att frågan om verkställighetsåtgärder hos annan än den, beträffande vilken revision beslutats, kräver särskild uppmärksamhet och fortsätter.

Äläggandet att förete handling gäller enligt revisionsbeslutet allenast den sistnämnde. Denne bör emellertid icke kunna oimtetgöra ett revisionsbeslut genom att överantvarda handlingarna till annan. Här uppstår en rad problem av varierande slag bl. a. med hänsyn till den rättsställning besittningshavaren har i förhållande till den, mot vilken revisionsbeslutet är riktat. Det är t. ex. väsentlig skillnad mellan det fall att en bank eller en advokat mottagit handlingar i deposition och det fall att en skattskyldig undanstuckit handlingar hos en medhjälpare. Invecklade civilrättsliga problem kunna uppkomma härvidlag. Det torde vara synnerligen vanskligt att utfinna allmänna regler om verkställighet hos tredje man, vilka i tillräcklig grad beakta alla de olika intressen, som kunna vara förknippade med tredje mans besittning av eftersökta handlingar. Vad i promemorian anföres

beträffande ifrågavarande problem ger icke tillräckligt underlag för en säker bedömning. Besvärssakkunniga ha ej heller annorledes kunnat förskaffa sig erforderlig överblick över hithörande frågeställningar. Framför regler, vilkas konsekvenser icke kunna överskådas, torde vara att föredraga, att det överlåtes åt utmättningsman att med ledning av allmänna grundsatsar avgöra, i vad mån verkställighet av beslut om tillhandahållande av handlingar må ske hos tredje man. De problem, som kunna uppkomma, torde icke i nämnvärd mån skilja sig från problemen vid utsökning.

Det kan, anför de sakkunniga vidare, ifrågasättas, om icke för verkställighet hos tredje man bör krävas ett särskilt beslut av beskattningsmyndigheten innefattande åläggande för tredje man att förete de eftersökta handlingarna. Tvångsverkställighet hos denne tredje man bör givetvis då icke få förekomma annat än om han vägrat utlämna handlingarna, sedan han erhållit del av det mot honom riktade beslutet att tillhandahålla dem. Därefter anföres.

Utmättningsmans verkställighetsåtgärder torde vara överklagbara i vanlig ordning. Även om klagomöjligheten i allmänhet ej kommer att spela någon roll, kunna besvär dock bliva av betydelse t. ex. i de fall, då verkställighet ägt rum hos tredje man och denne därigenom anser sig kränkt. En hänvisning till utsökningslagens klagoregler torde vara tillfyllest.

Länsstyrelsen i Värmlands län erinrar om att enligt promemorian förutsättningarna för ett handräckningsförfarande prövas av den som begär handräckningen och att polismyndigheten endast har att konstatera, huruvida åtgärden påkallats av behörig myndighet. Om motsvarande skall gälla i fråga om de särskilda strängare förutsättningarna för att handräckning skall få ske hos tredje man, synes, enligt länsstyrelsen, icke klart. En närmare precisering härvidlag och jämväl en fylligare beskrivning och ytterligare exemplifiering rörande förutsättningarna i angivet hänseende bör därför enligt länsstyrelsens uppfattning givas. Det vore därvid enligt länsstyrelsen önskvärt, om jämväl frågan angående möjligheterna att med beaktande av tillbörliga rättssäkerhetsgarantier genom handräckning få undersöka bankfack närmare berördes.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län säger sig vara helt införstådd med att »synnerliga skäl» måste vara för handen när handräckningen grundas på ett antagande att handlingarna finnes hos viss annan person eller institution, t. ex. advokat eller bank. Därefter anför länsstyrelsen.

Emellertid förekommer icke sällan, att de skattskyldiga låta förvara sina räkenskaper hos bokföringsmedhjälpare, bokföringsbyråer etc. I sådana fall kan inträffa, att den skattskyldige själv förklarar sig villig tillhandahålla räkenskaperna för taxeringsrevision, men att bokföringsmedhjälparen vägrar eller förhalar överlämnandet. Länsstyrelsen förmenar, att i fall, där handling, som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision, finnes hos annan än den, vilkens bokföring och handlingar i övrigt skola bli föremål för granskning, och det är otvistigt, vem denne andre är, handräckning hos denne bör kunna ske på samma skäl som hos den skattskyldige själv.

Riksskattenämnden framhåller att såsom förutsättning för att handräckning skall få ske hos tredje man lämpligen synes böra gälla, att grundad anledning finnes till antagande, att handlingen finnes hos honom, samt att

han icke efter anmodan tillhandahåller eller framskaffar handlingen i fråga. Liknande synpunkter framför *justitiekanslersämbetet* och *1951 års rättgångskommitté*.

Departementschefen

Bestämmelserna om vem som äger besluta handräckning har överförts till 2 §, vars sista stycke även anger att handräckning skall verkställas av utmätningsmannen.

I övrigt har ordalydelsen i 1 § första stycket jämkats i anledning av vad riksskattenämnden anfört.

Vad länsstyrelsen i Södermanlands län uttalat om önskvärdheten av att handräckning kan ske även vid sådan bokföringskontroll, som anordnas enligt uppbördsförordningen, synes böra beaktas. I anslutning härtill bör handräckningsförfarandet också ställas till förfogande för kontroll rörande avgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen m. m. I de nu nämnda fallen bör dock rätten att besluta handräckning förbehållas länsstyrelsen. — I den mån det skulle kunna tänkas bli aktuellt att påkalla handräckning för kontroll för olika slag av skatter och avgifter utgår jag från att erforderlig samordning äger rum, i första hand genom länsstyrelsens försorg.

Kontrollstyrelsens önskemål att kunna erhålla handräckning för utfående av varuprov och erhållande av tillträde till lokaler anser jag mig däremot åtminstone för närvarande icke kunna tillstyrka.

Utän särskilt stadgande torde vara klart, att när vitesföreläggande ägt rum, den i föreläggandet utsatta tidens utgång skall avvaktas innan handräckning begäres.

Såsom föreslagits i promemorian bör handräckning icke få ske hos annan än den, som är föremål för taxeringsrevision, med mindre synnerliga skäl därtill föreligger. För handräckning hos tredje man bör vidare krävas, att den ifrågavarande handlingen är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevisionen samt att det finnes grundad anledning till antagande att handlingen finnes hos honom. Ytterligare bör enligt min mening gälla, att dylik handräckning endast får beslutas av länsstyrelsen. Det ligger i sakens natur att — innan sådant beslut fattas — det tillses att andra åtgärder först vidtagits för att erhålla handlingen. Framkommer det exempelvis att handlingen deponerats i bank eller hos advokat, bör, om handlingen inte genom desas förmedling frivilligt ställes till förfogande, förordnande meddelas om taxeringsrevision hos banken eller advokaten för granskning av handlingen.

2 §.

Departementschefen

I denna paragraf har sammanförts de olika bestämmelser som i enlighet med vad som förordats i den allmänna motiveringen bör gälla i avseende å rätten att besluta om handräckning. Vidare anges i sista stycket att handräckningen skall verkställas av vederbörande utmätningsman.

Innebörden av de föreslagna bestämmelserna om beslutanderätten är, att länsstyrelsen samt den myndighet som beslutat om taxeringsrevision eller däremot svarande granskning, d. v. s. taxeringsintendenten i länet eller kontrollstyrelsen, var för sig är behöriga att begära handräckning. I vissa särskilt uppräknade fall är dock beslutanderätten förbehållen länsstyrelsen. Vidare kan länsstyrelsen, om klagomål anförts eller anledning därtill eljest föreligger, inhibera en handräckning som begärts av annan myndighet än kontrollstyrelsen.

Såsom torde framgå av författningstexten, ankommer det uteslutande på den begärande myndigheten att avgöra om handräckning skall ske. Utmätningssmannen har sålunda inte att pröva förutsättningarna för åtgärden i annan mån än att han förvissar sig om att framställningen i ärendet gjorts av därtill behörig myndighet och att vederbörligt beslut föreligger. Om samtliga de handlingar som avses med åtgärden frivilligt överlämnas till utmätningssmannen, behöver självfallet någon handräckning inte ske. Angående utmätningssmannens beslutanderätt i övrigt i frågor, som uppkommer vid själva förrättningen, hänvisas till vad som anföres under 6 §.

3 §.

Departementschefen

Paragrafen överensstämmer med 2 § i det vid promemorian fogade lagförslaget utom i det att bestämmelserna om handräckning hos annan än den som är föremål för taxeringsrevision flyttats till 1 § sista stycket (jfr även 2 §).

4 §.

Promemorian

Paragrafen (3 § i det till promemorian fogade lagförslaget) överensstämmer med 28 kap. 6 § rättegångsbalken med den jämkningen att handräckning inte under några förhållanden får äga rum nattetid.

Remissyttrandena

Riksskattenämnden framhåller att den tid å dygnet, då handräckningsåtgärd ej må vidtagas, bör utsträckas till mellan klockan 21 och klockan 9.

Beträffande de tvångsåtgärder som må användas vid handräckningsförfarandet anför *besvärssakkunniga*.

Polismyndighet äger redan på grund av sin allmänna ställning tillgång till de våldsbefogenheter, som erfordras för uttagande av handlingar. I och för sig vore det därför tänkbart att lämna frågan härom öppen och låta dessa befogenheter följa av verkställighetsuppdragets natur. I den mån man i stället väljer en enumerativ metod, bör tillses att denna uppräkningslista blir fullständig. Utelämnas en befogenhet, måste nämligen detta förhållande tolkas så att denna icke skall stå till förfogande. Det faller exempelvis i ögonen att rätt till kroppsvisitation icke medtagits i lagförslaget. Såvitt besvärssakkunniga kunna bedöma, torde en sådan rätt icke kunna undvaras utan

risk för att verkställighetsförfarandet blir ineffektivt. En uppräknig av tvångsbefogenheterna bör därför innefatta även rätt till kroppsvisitation.

Även riksskattenämnden uttalar tvekan huruvida kroppsvisitation omfattas av bestämmelsen i 2 § i det till promemorian fogade lagförslaget. Nämnden förutsätter att avsikten varit att inga andra tvångsmedel än beslag och husrannsakan skall omfattas av lagförslaget och finner anledning för närvarande icke heller föreligga att påyrka en ytterligare utökning av tvångsmedlen vid taxeringsrevision. Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Hallands län*.

Departementschefen

Paragrafen upptar samma bestämmelser som 3 § i det vid promemorian fogade lagförslaget med den av riksskattenämnden föreslagna jämkningen.

I anledning av vad i övrigt anförts vid remissbehandlingen vill jag som min mening uttala, att de i förslaget angivna befogenheterna att bruka tvång torde vara tillfyllest. Jag kan alltså icke, såsom ifrågasatts på några håll, tillstyrka att kroppsvisitation får företagas i samband med här avsedda förrättningar.

5 §.

Departementschefen

Denna paragraf som motsvarar 4 § i promemoriaförslaget ansluter sig till 28 kap. 7 § första och andra styckena rättegångsbalken.

6 §.

Promemorian

Föreskriften att taxeringsintendenten, kontrollstyrelsens tjänsteman eller granskningsmannen skall vara närvarande vid förrättningen har utformats i viss anslutning till 27 kap. 12 § rättegångsbalken. Representanten för skattemyndigheten har ensam rätt att avgöra om en handling skall omhändertas eller ej. I övrigt ankommer det emellertid på den närvarande representanten för polisen att såsom förrättningsman leda förrättningen och tillse att föreskrifterna om hur denna skall verkställas blir uppfyllda. Detta hindrar självfallet inte att den närvarande representanten för skattemyndigheten tillhandagår med sin sakkunskap.

Remissyttrandena

Besvärssakkunniga betonar, att beslutanderätten vid förrättningen självfallet måste tillkomma polismyndigheten. Beskattningsmyndighetens representant, som näppeligen kan utöva någon befälsmakt över polismannen, fungerar vid detta tillfälle endast som sakkunnig. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller att då taxeringsintendenten på grund av andra göromål i allmänhet torde vara förhindrad att närvara vid handräckningsförrättning-

en torde detta åliggande merendels komma att åvila vederbörande granskningsman. Om emellertid denne på grund av laga förfall, exempelvis sjukdom, skulle bli förhindrad att närvara, bör enligt länsstyrelsen den möjligheten finnas att taxeringsintendenten uppdrager åt någon annan av taxeringsrevisionens personal att närvara vid förrättningen.

Departementschefen

Rätten att besluta vid handräckningsförrättningen, liksom ansvaret för genomförandet av densamma, bör ligga hos utmätningsmannen. Situationen torde emellertid ej sällan bli den, att utmätningsmannen vid förrättningens början ej vet, vilka handlingar han skall omhändertaga. Han är i regel ej heller tillräckligt sakkunnig i skattefrågor för att kunna avgöra huruvida påträffade handlingar kan vara av betydelse vid taxeringsrevisionen. Utmätningssmannen måste därför ha biträde av sakkunnig representant för beskattningsmyndigheten. Den sakkunniges uppgift bör dock endast bli att vara rådgivare åt utmätningsmannen. Det bör sålunda enligt min mening ankomma på utmätningsmannen ensam att besluta, om viss handling skall omhändertagas eller ej. Paragrafen, som motsvarar 5 § i det vid promemorian fogade förslaget, har utformats i enlighet härmed. — I regel torde vederbörande granskningsman böra tjänstgöra som sakkunnig. Såsom länsstyrelsen i Östergötlands län ifrågasatt bör emellertid jämväl annan tjänsteman kunna förordnas härtill.

7 §.

Promemorian

Bestämmelserna i första och andra styckena (6 § i det till promemorian fogade lagförslaget) utgör motsvarighet till 27 kap. 13 § och 28 kap. 9 § rättegångsbalken.

Därjämte har i tredje stycket upptagits föreskrifter om att den hos vilken taxeringsrevision skall ske — denne kan undantagsvis vara annan än den hos vilken handräckning äger rum — skall erhålla underrättelse om innehållet i 7—9 §§ i det till promemorian fogade lagförslaget. Underrättelsen kan lämnas muntligen. Anteckning om att underrättelse lämnats bör lämpligen göras i förrättningsprotokollet.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter om inte den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, alltid skall erhålla underrättelse om de bestämmelser i 7—9 §§ som gäller möjlighet att undantaga viss handling från handräckning och granskning. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller att enligt rättegångsbalken skall beslagtaget föremål noga beskrivas. Någon dylik beskrivning av räkenskapsböcker och andra handlingar, som genom hand-

räkning omhändertages, synes visserligen icke erforderlig men det torde enligt länsstyrelsens mening ur olika synpunkter vara önskvärt att i handräkningsprotokollet intages en fullständig förteckning över berörda handlingar. En komplettering i förevarande avseende av 6 § i förslaget torde därför, enligt länsstyrelsen, få anses påkallad.

Departementschefen

Den hos vilken taxeringsrevision skall ske bör, i enlighet med vad justitiekanslersämbetet förordat, såvitt möjligt vid handräkningsförrättningen göras uppmärksam på möjligheten att få viss handling undantagen från granskning. I protokollet över handräckningen bör, såsom länsstyrelsen i Östergötlands län framhållit, även förtecknas de handlingar som omhändertagits. Paragrafen överensstämmer i övrigt med 6 § i promemoriaförslaget.

8—10 §§.

Promemorian

Den första av dessa paragrafer (7 § i det till promemorian fogade lagförslaget) avser det fallet att den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, begagnat sig av sin rätt att hemställa hos länsstyrelsen att viss handling av sekretesskäl skall undantas från revisionen. Enligt vad här föreslås utgör sådan framställning inte hinder för att handlingen uttas genom handräckning. Dylig åtgärd får emellertid endast beslutas av länsstyrelsen. Dennes beslut förutsätter, som förut anmärkts, att länsstyrelsen åtminstone preliminärt tagit ställning till ansökan om handlingens undantagande från revision. Såsom likaledes tidigare påpekats kan det vara lämpligt att i här avsedda situationer frågan om handräckning i dess helhet hänskjutes till länsstyrelsen. Har emellertid framställningen avslagits genom laga kraftvunnet beslut, föreligger inte hinder att genom handräckning uttaga handlingen i vanlig ordning.

Paragrafen förutsätter att den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, i förväg gjort framställning till länsstyrelsen om handlingens undantagande från revisionen. Fråga om sådan framställning kan emellertid stundom bli aktuell först i samband med en handräkningsförrättning. Denna situation regleras i 9 § i det till promemorian fogade lagförslaget.

Medan 7 § avser handlingar som i och för sig kan vara föremål för taxeringsrevision men av sekretesskäl kan bära undantas för granskning, behandlar 8 § (i det till promemorian fogade lagförslaget) det fallet att den, hos vilken revisionen skall ske, gör gällande att en handling är av beskaffenhet att överhuvudtaget inte kunna granskas vid taxeringsrevision. Han anser exempelvis, att det är fråga om privatbrev e. dyl. Ett sådant påstående utgör, därest den närvarande representanten för skattemyndigheten är av annan mening, inte hinder för att handlingen omhändertas. Den, hos vilken

revisionen sker, äger emellertid enligt förevarande paragraf göra framställning hos länsstyrelsen om att handlingen skall återställas. Sådant ärende bör prövas skyndsamt.

Klagorätten är inte tidsbegränsad. Inkommer han med sin framställning inom en vecka och har han redan vid förrättningen tillkännagivit sin avsikt att vända sig till länsstyrelsen, vinner han emellertid enligt den föreslagna bestämmelsen i 9 § i promemorieförslaget att handlingen inte får granskas av annan än länsstyrelsen förrän frågan avgjorts.

Bestämmelsen i 9 § i promemorieförslaget är gemensam för det fall att den, hos vilken revisionen skall ske, anser att en handling bör undantas från taxeringsrevision av sekretesskäl (jfr 7 §) och att han gör gällande att en handling överhuvudtaget inte får granskas vid taxeringsrevision (8 §). I båda fallen kan han vid meningsskiljaktigheter med den närvarande representanten för myndigheten vinna rättelse genom framställning till länsstyrelsen. Föreligger det först angivna fallet — den, hos vilken revisionen skall ske, anser att handling, som i och för sig är av beskaffenhet att få granskas, bör undantas av sekretesskäl — kan framställningen till länsstyrelsen ha gjorts redan före förrättningen. I sådant fall får handlingen enligt 7 § i promemorieförslaget inte omhändertas med mindre länsstyrelsen förordnat därom. I övriga fall föreligger däremot inte hinder för att handlingen omhändertas.

För att klagorätten skall kunna praktiskt utnyttjas, föreslås i förevarande paragraf bestämmelser, enligt vilka den, hos vilken revisionen skall ske, kan hindra att handlingen granskas av beskattningsmyndigheterna, innan länsstyrelsen avgjort ärendet. Detta sker genom att han vid förrättningen tillkännager att han avser att göra framställning till länsstyrelsen rörande viss handling. Denna skall då omedelbart förseglas. Han får sedan en vecka på sig att inkomma med framställningen. Gör han detta, får, intill dess ärendet avgjorts, handlingen granskas endast av länsstyrelsen. Avslås framställningen eller inkommer sådan inte inom den förut angivna tiden av en vecka, medtas handlingen vid taxeringsrevisionen.

Genom bestämmelserna i 7—9 §§ i promemorieförslaget har viss motsvarighet skapats till reglerna om rättens prövning av beslag i 27 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken. Jämför även 27 kap. 2 § samma balk.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet finner det tveksamt om den åtskillnad mellan handlingar av de slag, som avses i 7 § och i 8 §, bör upprätthållas. Ämbetet finner det oklart om uttrycket i 8 § »handling som icke må bli föremål för granskning vid sådan revision» måste uppfattas så, att det avser allenast handling som överhuvudtaget icke kan bli föremål för granskning, eller om icke uttrycket i själva verket får anses omfatta även handling, som är av betydelse för revisionen men som av sekretesskäl kan finnas böra undantagas därifrån. Ämbetet ifrågasätter, om det icke skulle vara till fördel, där est samma regler komme att gälla för de båda grupperna handlingar: dem

som av sekretesskäl kan undantagas från taxeringsrevision och dem som överhuvudtaget icke må bli föremål för granskning vid sådan revision. Därefter anföres.

Ämbetet får vidare ifrågasätta, om icke uttrycklig bestämmelse bör meddelas därom, att vad som föreskrives i 9 § för det fall, att den hos vilken revisionen skall ske vid förrättning för handräckning meddelat, att han avser att göra framställning varom här är fråga, också, utom såvitt angår handlingens försegling, bör gälla, därest framställning i ämnet göres först efter förrättningen och utan att någonting därom då meddelats men framställningen inkommer före utgången av den angivna fristen av en vecka. Införandet av en sådan möjlighet synes kunna bli av betydelse för den hos vilken handräckning äger rum, särskilt då förrättningen företagits i hans frånvaro. För sistnämnda fall torde böra övervägas bestämmelse om att de omhändertagna handlingarna ej må granskas vid taxeringsrevision, förrän en vecka förflutit från dagen för förrättningen, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar. Har den hos vilken handräckning ägt rum varit närvarande vid förrättningen men först därefter, i framställning till länsstyrelsen, väckt fråga om undantagande av handling, torde det böra ankomma å länsstyrelsen att förordna om inställande av vidare granskning av handlingen, när skäl härtill finnas; jfr 9 § sista punkten. Finner länsstyrelsen vid prövning av framställning, som omförmäles i 9 §, den därmed avsedda handlingen icke böra omfattas av granskningen, synes det naturligt, att länsstyrelsen utan särskild föreskrift därom förordnar om återställande av handlingen och detta vare sig handlingen är av den beskaffenhet, som avses i 7 eller i 8 §. Anses föreskrift om handlingens återställande böra upptagas i författningen, torde sådan kunna inflyta i 9 §. 8 § synes kunna utgå.

Departementschefen

I förevarande paragrafer, som motsvarar 7—9 §§ i det vid promemorian fogade lagförslaget, upptas bestämmelser om sekretesskydd. Bestämmelserna avser dels handlingar, som inte rör den granskade verksamheten och på den grund överhuvud inte får medtas vid taxeringsrevision, t. ex. privatbrev o. dyl. (9 §), dels handlingar, som visserligen rör den granskade verksamheten och skulle kunna vara av betydelse för granskningen men som av hänsyn till föreliggande tystnadsplikt m. m. genom beslut enligt 56 § 4 mom. taxeringsförordningen eller däremot svarande författningsrum kan undantagas från revisionen (8 §). Utgångsläget med avseende å de skilda slag av handlingar det här gäller är alltså olika. I det förstnämnda fallet rör det sig om handlingar, som under alla förhållanden skall vara undandragna skattemyndigheternas insyn och om vilka delade meningar normalt inte skall behöva uppstå. Skulle likväl tvist uppkomma, göres särskild framställning hos länsstyrelsen enligt 9 § om handlingens återställande. I det senare fallet anknytes som nämnts till ett i taxeringsförordningen reglerat förfarande för att avgöra om en handling, som i och för sig kan granskas, likväl bör undantas. Beträffande sådan handling gäller enligt 2 §, att handräckning inte må lämnas utan att länsstyrelsen beslutat om handräckningen i dess helhet eller i detta speciella hänseende. Genom 10 § tillförsäkras den, hos vilken taxeringsrevisionen skall ske, en rätt att få båda slagen av

handlingar undantagna från skattemyndigheternas insyn, till dess länsstyrelsen avgjort sekretessfrågan. Enligt min mening har genom de föreslagna bestämmelserna skapats ett godtagbart skydd mot kränkningar av befogade sekretessintressen. De ansluter sig, såsom påpekats i promemorian, till motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken rörande beslag och husrannsakan. I anslutning till vad justitiekanslersämbetet förordat bör emellertid särskilda bestämmelser meddelas för att göra sekretesskyddet effektivt även i fall då den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, inte varit närvarande vid handräckningsförrättningen och där kunnat bevaka sin rätt. — Det kan förtjäna tilläggas, att länsstyrelsen vid här avsedd prövning icke bör granska handling, i fråga om vilken sekretesskydd påkallats, om ansökningen i ärendet innehåller tillräckligt underlag för prövningen.

11 §.

Promemorian

Klagan över länsstyrelsens beslut över framställning enligt 8 § i promemoriaförslaget synes lämpligen böra prövas i regeringsrätten. Härav påkallas ändring i regeringsrättslagen.

Remissyttrandena

Justitiekanslersämbetet framhåller, att för närvarande, då vitesföreläggande är det enda medel som står till buds för att framtvunga en handlings utlämnande, har den mot vilken föreläggandet riktas dock möjlighet att få frågan om skyldigheten att utlämna handlingen prövad såväl i kammarrätten som i regeringsrätten i samband med besvär över beslut om vitets utdömande. Enligt förslaget kan emellertid, framhåller ämbetet, handräckning för handlingens uttagande beslutas utan att utdömande av vite ifrågakommit, och om så skett samt länsstyrelsen vid tiden för handräckningsbeslutet redan avslagit en begäran om handlingens undantagande av sekretesskäl från revisionen eller senare ogillar en sådan vid handräckningsförrättningen framställd, av förrättningsmannen ej bifallen begäran, är den hos vilken revisionen skall äga rum betagen möjligheten att få frågan om handlingens undantagande prövad i högre instans. Ämbetet fortsätter.

Sådan möjlighet synes böra stå öppen i fråga om alla slags handlingar. Det torde vidare kunna ifrågasättas, om anledning finnes att låta olika besvärmyndigheter pröva frågan om handlings tillhandahållande för taxeringsrevision, allteftersom spörsmålet kommer upp i samband med besvär över utdömande av vite, i vilket fall talan såsom nämnts kan fullföljas till kammarrätten och därifrån till regeringsrätten, eller det gäller klagan som avses i 10 § i förslaget, då regeringsrätten är tänkt som ensam besvärinstans. Att i sistnämnda fall icke anlita kammarrätten såsom klagoinstans synes mindre tilltalande även med hänsyn till regeringsrättens arbetsbörd.

Departementschefen

På sätt justitiekanslersämbetet ifrågasatt bör, om genom handräckning omhändertagits handling beträffande vilken ansökan om dess undantagande från taxeringsrevision gjorts enligt 56 § 4 mom. taxeringsförordning-

en eller däremot svarande författningsrum, besvär få föras mot länsstyrelsens beslut trots däremot eljest gällande förbud. För besvären bör gälla samma regler som i promemorian föreslagits i fråga om besvär över beslut enligt 9 §.

Med hänsyn till intresset av att få snabba avgöranden i här avsedda frågor bör besvären, såsom förordats i promemorian, prövas av regeringsrätten.

Talan mot utmätningsmannens beslut får i vanlig ordning föras enligt utsökningslagens regler. Det synes knappast erforderligt att erinra härom i den föreslagna lagen.

12 §.

Departementschefen

I enlighet med påpekande i några yttranden har upptagits särskild föreskrift, att kostnaderna för förrättning enligt lagen skall åvila statsverket. Kostnaderna synes böra bestridas av anslagsposten till kostnader för årlig taxering.

Den föreslagna lagen synes böra träda i kraft den 1 juli 1961.

V. Departementschefens hemställan

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom finansdepartementet upprättade förslaget till *lag om handräckning åt beskattningsmyndighet* — vilket som *Bilaga* torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag — måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ragnar Sohlman

Förslag
till
lag om handräckning åt beskattningsmyndighet

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har, i enlighet med vad därom är stadgat, beslut meddelats om taxeringsrevision och tillhandahåller icke den, hos vilken revisionen skall ske, på begäran räkenskaper eller andra handlingar som skola granskas, må handräckning erhållas enligt bestämmelserna i denna lag för eftersökande och utfående av sådan handling.

Handräckning må ej begäras, med mindre granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skyldighet att erlægga eller redovisa skatt eller avgift samt vitesföreläggande ägt rum. Om sådant föreläggande uppenbarligen skulle vara utan gagn eller fara är i dröjsmål, må dock handräckning begäras, oaktat vite ej förelagts.

Förekommer grundad anledning antaga att handling, som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision, finnes hos annan än den, vilkens räkenskaper och handlingar i övrigt skola granskas, må, om synnerliga skäl därtill äro, framställning om handräckning göras med avseende å honom.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även hava avseende på granskning, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, samt kontroll enligt 78 § 1 mom. uppbördsförordningen och 7 § tredje stycket förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

2 §.

Beslut att begära handräckning meddelas av länsstyrelsen eller av den myndighet som förordnat om taxeringsrevisionen. Skall handräckning ske för kontroll enligt annan författning än taxeringsförordningen eller förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, eller skall handräckning verkställas hos annan än den, vilkens räkenskaper eller handlingar i övrigt skola granskas, eller uppkommer fråga om handräckning för utfående av handling som avses nedan i 8 §, må dock framställning om handräckning i sådant hänseende endast göras av länsstyrelsen.

Har annan myndighet än kontrollstyrelsen beslutat begära handräckning, må länsstyrelsen, om skäl därtill äro, upphäva beslutet.

Handräckning verkställs av utmätningsmannen. Begäran om handräckning skall skriftligen meddelas denne.

3 §.

Handräckning må, utom i fall som avses i 1 § tredje stycket, endast verkställas hos den, vilkens räkenskaper och handlingar i övrigt skola granskas.

För eftersökande av handling må undersökning äga rum i hus, rum eller slutet förvaringsställe, så ock å annat ställe, även om det icke är tillgängligt för allmänheten.

4 §.

Vid handräckning må olägenhet eller skada ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt.

Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas på sätt utmätningssmannen finner lämpligt. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt tillslutas.

Handräckning må ej verkställas mellan klockan 21 och klockan 9.

5 §.

Vid handräckning skall ett av utmätningssmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Utmätningssmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

Den, hos vilken handräckning äger rum, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen, så ock att tillkalla vittne, dock utan att förrättningen därigenom uppehålls. Har varken han eller någon av hans husfolk eller anställda eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han så snart ske kan underrättas om den vidtagna åtgärden.

6 §.

Förrättningen skall övervaras av den, åt vilken taxeringsrevisionen uppdragits, eller av tjänsteman som därtill förordnats av myndighet som beslutat revisionen. Vid förrättningen omhändertagen handling skall genast utan närmare granskning överlämnas till denne.

7 §.

Över handräckning skall föras protokoll, vari anges ändamålet med förrättningen och vad därvid förekommit. I protokollet skall intagas förteckning över de handlingar som omhändertagits.

Den, hos vilken handräckning företagits, äger på begäran erhålla bevis därom.

Om hinder ej möter, skall den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, vid förrättningen underrättas om innehållet i 8—10 §§.

8 §.

Handräckning må, efter beslut av länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 2 §, företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. Handlingen må dock ej granskas av annan än länsstyrelsen, förrän denna beslutat över framställningen.

9 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, att vid handräckning omhändertagits handling, som icke må bliva föremål för granskning vid sådan revision, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

10 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, vid förrättning för handräckning tillkännagivit att han avser att göra framställning, som omförmäles i 8 eller 9 §, skall handlingen genast av utmätningssmannen förseglas. Inkommer framställningen inom en vecka, må, intill dess ärendet avgjorts, handlingen granskas allenast av länsstyrelsen. Senare inkommen framställning utgör, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, icke hinder för handlingens granskning vid taxeringsrevision.

Om den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, icke varit närvarande vid förrättningen, må, såvitt angår därvid omhändertagna handlingar, revisionen ej påbörjas tidigare än en vecka efter förrättningen. I avbidan härpå skola handlingarna förvaras hos länsstyrelsen. Inkommer framställning som i första stycket sägs, skall beträffande handling som avses med framställningen förfaras på sätt i första stycket anges.

11 §.

Över länsstyrelsens beslut i fråga, som avses i 9 §, må klagan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas eller insändas till finansdepartementet.

Har vid handräckning omhändertagits handling, beträffande vilken gjorts i 8 § avsedd framställning, må, utan hinder av däremot eljest stadgat förbud, talan mot länsstyrelsens beslut över framställningen föras hos Konungen på sätt i första stycket sägs.

Länsstyrelsens beslut länder till omedelbar efter rättelse, där ej annorlunda förordnas.

12 §.

Kostnaderna för handräckning enligt denna lag skola åvila statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Till promemorian fogat förslag

till

lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har, i enlighet med vad därom är stadgat, beslut meddelats om taxeringsrevision och underlåter den, hos vilken revisionen skall äga rum, att tillhandahålla räkenskaper eller andra handlingar, må den som beslutat revisionen påkalla handräckning av polismyndighet för handlingarnas utfående. Handräckning enligt denna lag må ock beslutas av länsstyrelsen.

Vad i denna lag stadgas om taxeringsrevision skall även hava avseende på sådan granskning, som avses i 9—11 §§ förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

Handräckning må ej begäras, med mindre granskning av handlingarna kan antagas vara av väsentlig betydelse för taxering eller för fastställande av skatt eller avgift samt vitesföreläggande ägt rum. Om sådant föreläggande icke utan fara kan avvaktas eller uppenbarligen skulle vara utan gagn, må dock handräckning ske, oaktat vite ej förelagts.

2 §.

Handräckning verkställes hos den, vilkens räkenskaper och handlingar i övrigt skola bli föremål för granskning. För eftersökande av handling må undersökning äga rum i hus, rum eller slutet förvaringsställe, så ock å annat ställe, även om det icke är tillgängligt för allmänheten.

Förekommer anledning att handling, som är oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision, finnes hos annan än den, vilkens bokföring och handlingar i övrigt skola bli föremål för granskning, må om synnerliga skäl därtill äro handräckning jämväl äga rum hos honom.

3 §.

Vid handräckning må olägenhet eller skada ej förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt.

Rum eller förvaringsställe må, om det erfordras, öppnas med våld. Har så skett, skall det efter förrättningen på lämpligt sätt tillslutas.

Handräckning må ej verkställas mellan klockan 21 och klockan 6.

4 §.

Vid handräckning skall ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Förrättningsmannen äger anlita erforderligt biträde av sakkunnig eller annan.

Den, hos vilken handräckning äger rum, eller, om han ej är tillstädes, hans hemmavarande husfolk, skall erhålla tillfälle att övervara förrättningen, så ock att tillkalla vittne, dock utan att förrättningen därigenom uppehållas. Har varken han eller någon av hans husfolk eller av dem tillkallat vittne närvarit, skall han så snart ske kan underrättas om den vidtagna åtgärden.

5 §.

Vid förrättningen skall den som beslutat taxeringsrevisionen eller ock någon, åt vilken revisionen uppdragits, vara närvarande. Vid förrättningen anträffad handling skall genast överlämnas till denne. På honom ankommer att avgöra huruvida handlingen skall omhändertagas för taxeringsrevisionen eller återställas.

6 §.

Över handräckning skall föras protokoll, vari angives ändamålet med förrättningen och vad därvid förekommit.

Den, hos vilken handräckning företagits, äger på begäran erhålla bevis därom.

När anledning därtill förekommer, skall den hos vilken taxeringsrevision skall ske underrättas om innehållet i 7—9 §§.

7 §.

Handräckning må företagas utan hinder av att, enligt vad därom är stadgat, den, hos vilken taxeringsrevision skall ske, gjort framställning om att med förrättningen avsedd handling skall undantagas från revisionen. I fråga om sådan handling må dock handräckning beslutas allenast av länsstyrelsen.

8 §.

Förmenar den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, att genom handräckning omhändertagits handling som icke må bli föremål för granskning vid sådan revision, äger han hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. Ärendet skall prövas så snart ske kan.

9 §.

Har den, hos vilken taxeringsrevision skall äga rum, vid förrättning för handräckning tillkännagivit att han avser att göra framställning, som omförmäles i 7 eller 8 §, skall handlingen genast förseglas. Inkommer sådan framställning inom en vecka, må, intill dess ärendet avgjorts, handlingen granskas allenast av länsstyrelsen. Senare inkommen framställning utgör, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, icke hinder för handlingens granskning vid taxeringsrevision.

10 §.

Över länsstyrelsens beslut i fråga, som avses i 8 §, må klagan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas eller insändas till finansdepartementet.

Länsstyrelsens beslut länder till omedelbar efterrättelse, där ej annorlunda särskilt förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 februari 1961.

Närvarande:

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 21 januari 1961 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 december 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om handräckning åt beskattningsmyndighet*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i finansdepartementet S. V. Lundell.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Lagrådet:

Taxeringsmyndighets rätt att utfå handlingar för granskning vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen är mycket omfattande. Sådan taxeringsrevision kan nämligen avse icke blott räkenskaper, som föras av näringsidkare, utan även anteckningar, upprättade av exempelvis löntagare rörande deras extrainkomster. De tvångsmedel som enligt förslaget skola kunna användas, då den hos vilken taxeringsrevision skall ske vägrar att utlämna handlingar för granskning, komma därför också att få ett vidsträckt tillämpningsområde. Även om den föreslagna lagen utformats med beaktande av önskemålet att skapa garantier för att den enskildes rättssäkerhet icke kränkes, ingiver det självfallet betänkligheter att så vittgående befogenheter skola tillkomma taxeringsmyndigheterna.

Å andra sidan är det icke tillfredsställande om, såsom för närvarande ibland är fallet, taxeringsmyndigheterna sakna möjlighet att utfå handlingar, som den hos vilken taxeringsrevision skall ske är skyldig att tillhandahålla men han utan godtagbar anledning vägrar att utlämna. Detta är så mycket betänkligare, som taxeringsrevision är det enda medel varigenom en betydande del av näringsidkarna kan någorlunda effektivt kontrolleras.

Då det i ärendet får anses ådagalagt att taxeringsmyndigheterna behöva äga tillgång till de föreslagna tvångsmedlen för att kunna åsätta likformiga och rättvisa taxeringar, anser sig lagrådet böra godtaga en lagstiftning i hudsaklig överensstämmelse med förslaget. Härvid vill lagrådet särskilt un-

derstryka departementschefens uttalande att de nya befogenheterna självfallet måste användas med omdöme och urskillning.

Lagrubriken

Lagrådet förordar att rubriken, för att tydligare ange arten och ändamålet med den handräckning lagen avser, ändras till lag om handräckning vid taxeringsrevision m. m.

1 §.

Handräckning enligt den föreslagna lagen skall kunna komma i fråga i samband med dels taxeringsrevision dels granskning och kontroll enligt de i 1 § fjärde stycket angivna författningarna. För närvarande finnas bestämmelser om taxeringsrevision, förutom i taxeringsförordningen, i förordningen om allmän varuskatt. Därest stadgande om taxeringsrevision införes även i annan författning, bör i samband därmed prövas om handräckning enligt lagen skall få ske även vid sådan revision. Av denna anledning och för att vinna lämpligare redaktionell utformning synes 1 § böra begränsas att avse taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen samt i en särskild paragraf i slutet av lagen angivas, att vad i lagen stadgas även skall äga tillämpning i fråga om taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt samt granskning och kontroll som ovan sagts. Lagrådet hemställer i enlighet härmed, att fjärde stycket i 1 § utgår, att i första stycket angives att revisionsbeslutet meddelats enligt taxeringsförordningen samt att i andra stycket utslutas orden »eller för fastställande av skyldighet att erlægga eller redovisa skatt eller avgift».

Första stycket synes därjämte böra jämkas så, att det tydligare framgår att handräckning som där avses endast må företagas hos den som är föremål för taxeringsrevision, vilket kan ske genom att slutorden ändras till »för handlingarnas eftersökande och omhändertagande hos honom». Stadgandet i första punkten av 3 § kan i så fall utgå.

Enligt lagrådets hemställan vid 2 § skall beslut om handräckning alltid meddelas av länsstyrelsen. Beaktas denna hemställan, föranledes därav att de i andra och tredje styckena förekommande uttrycken att handräckning begäres och framställning därom göres böra jämkas. Härigenom avlägsnas också den anomali berörda uttryck innebära med hänsyn till instansförhållandet mellan utmätningsmannen och länsstyrelsen såsom överexekutor.

Vad angår andra stycket i övrigt är önskvärt att lagtexten innehåller att, såsom är meningen, handräckning med där angivna undantag må beslutas först sedan det visat sig, om vitesföreläggande icke efterkommes.

Innebörden av och sambandet mellan de särskilda villkor som i tredje stycket uppställas för handlingens eftersökande och omhändertagande hos annan skulle framgå klarare, om villkoren sammanställas och få innehålla, att handräckning må beslutas, därest med hänsyn till handlingens betydelse och övriga omständigheter synnerliga skäl därtill föreligga. Någon saklig förändring beträffande tillämpningen torde det i realiteten ej innebära, om

behovet av handlingen angives på detta sätt i stället för genom orden »oundgängligen erforderlig för taxeringsrevision». Lagrådet hemställer om jämkning enligt vad nu sagts.

Justitierådet Bomgren tillade:

I åtskilliga lagar och författningar givas mer eller mindre vittgående bestämmelser om tystnadsplikt. En särställning intager härvid på grund av arten och styrkan av de intressen som uppbära densamma den tystnadsplikt som åtnjuter skydd enligt 36 kap. 5 § och 27 kap. 2 § rättegångsbalken. Huruvida stadgandet i 56 § 4 mom. taxeringsförordningen medför att den, som sålunda icke äger låta annan få del av vad han i sin tjänst eller i förtroende erfarit, ändock kan i vissa fall nödgas lämna upplysning härom kan vara ovisst (jfr NJA II 1943 s. 466 f samt proposition 1955 nr 160 s. 146 och 148). Oavsett hur härmed förhåller sig, finner jag det betänkligt att denna tystnadsplikt skall kunna brytas genom att i tjänsten eller i förtroende mottagen eller i anledning därav upprättad handling eftersökes och omhändertages medelst anlitande av ett sådant tvångsmedel som handräckning. Följaktligen hemställer jag, att i 1 § första stycket i förslaget tillägges att hos den, som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, eftersökande och omhändertagande ej må ske av handling, om dess innehåll kan antagas vara sådant, att han enligt nämnda lagrum ej må höras som vittne därom.

Lagrådet:

2 §.

Enligt förslaget skall beslut att begära handräckning för eftersökande och utgående av handling, varom här är fråga, fattas av taxeringsintendent vid taxeringsrevision enligt taxeringsförordningen eller förordningen om allmän varuskatt, av kontrollstyrelsen vid kontroll enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning samt av länsstyrelsen i vissa fall, som angivas i förevarande paragraf. Såsom skäl för att låta taxeringsintendenten besluta om tvångsåtgärder har anförts, att denne äger fatta beslut om taxeringsrevision samt att likaväl som en åklagare kan besluta om beslag och husrannsakan taxeringsintendenten bör kunna besluta om motsvarande åtgärder enligt den föreslagna lagen.

Ehuru de anförda skälen i viss mån tala för att beslutanderätten anförts åt taxeringsintendenten i de angivna fallen, torde dock för att ytterligare stärka garantierna för den enskildes rättssäkerhet det böra ankomma på länsstyrelsen att fatta beslut i dessa fall. För att åvägabringa en samordning av de föreslagna åtgärderna beträffande olika slag av skatter och avgifter synes det vara till fördel, om även kontrollstyrelsens beslutanderätt överföres till länsstyrelsen. Det bör härvid erinras att länsstyrelsen enligt förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning har att besluta om undantagande från granskning av viss handling trots att kontrollstyrelsen fattar beslut om granskningen.

Enligt lagrådets mening bör därför beslutanderätten alltid ankomma på länsstyrelsen. Härigenom ernås vidare en betydande förenkling.

Spörsmålet härom har också visst samband med fullföljdsfrågorna. Förslaget upptager icke bestämmelser om besvär över beslut att begära handräckning. Anledningen härtill torde vara bl. a., att det icke ansetts erforderligt att i den föreslagna lagen uttryckligen medgiva rätt till besvär över sådant beslut, då besvär få anföras över länsstyrelsens beslut i fråga om undantagande av handling från taxeringsrevision. Detta synes emellertid icke utgöra tillräcklig grund för att i lagen utesluta bestämmelser om klagorätt över ett så ingripande beslut. Den hos vilken sådan revision skall ske kan vid bifall till besvären ernå, att tvångsåtgärder icke komma till stånd eller, om verkställighet redan skett, att samtliga omhändertagna handlingar återställas. Det må erinras, att besvär få anföras över allmän domstols beslut rörande beslag och husrannsakan (49 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken). Avslår länsstyrelsen framställning av taxeringsintendenten om handräckning, bör beslutet kunna överklagas av denne. Enligt lagrådets mening böra bestämmelser upptagas om klagan över beslut om handräckning, oavsett att besvär även må anföras över beslut i fråga om undantagande av handling från taxeringsrevision. Med hänsyn till ärendenas art och angelägenheten att besvären snabbt avgöras böra de provas av regeringsrätten.

I enlighet med vad ovan anförts hemställer lagrådet, att i 2 § stadgas, i en första punkt att beslut om handräckning meddelas av länsstyrelsen samt i en andra punkt att beslutet verkställs av utmätningsmannen.

3 och 4 §§.

De i dessa paragrafer upptagna bestämmelserna, som äro utformade med förebild i 28 kap. rättegångsbalken, torde lämpligen kunna upptagas i en paragraf. Första punkten i 3 § kan härvid enligt vad lagrådet anført vid 1 § uteslutas. För att bestämmelsen i andra stycket av 4 § icke skall, vid jämförelse med 28 kap. 6 § rättegångsbalken, givas en oriktig tydning bör utsägas att öppnandet må ske med våld.

5 och 6 §§.

Det synes från systematisk synpunkt vara att föredraga, att 5 § första stycket och 6 § sammanföras i en paragraf, 4 §, varvid 6 § får utgöra dess första stycke. I bestämmelsen om överlämnandet av omhändertagen handling bör genom hänvisning till 7 § i lagrådets paragrafföljd undantag göras för där omförmälda förseglade handlingar.

I 5 § första stycket bör upptagas motsvarighet till förslagets andra stycke. Föreskriften om underrättelseskyldigheten torde böra jämkas så att det tydligare framgår, att skyldighet föreligger att, om så ske kan, genast vid förrättningens början meddela underrättelse om densamma. I detta syfte torde, med uteslutande av andra punkten, kunna stadgas att den hos vilken förrättningen företages eller, om han ej anträffas, hans hemmavarande husfolk eller hos honom anställd skall underrättas, så snart det kan ske, för att få tillfälle att övervara densamma och tillkalla vittne, dock utan att förrättningen härigenom uppehålls.

I ett andra stycke av 5 § bör såsom motsvarighet till 7 § tredje stycket i förslaget stadgas, att vid förrättningen underrättelse skall lämnas om de bestämmelser som, enligt vad lagrådet föreslår, skola upptagas i 7 § och 8 § första stycket.

7 §.

I protokollet torde böra angivas beslutet om handräckning. Däremot torde i så fall icke vara nödvändigt att särskilt anteckna ändamålet med förrättningen. Utöver vad som eljest föreslagits bör i protokollet anmärkas vilka som närvarit samt i förteckningen över omhändertagna handlingar angivas, huruvida de förseglats och till vem de överlämnats. Den hos vilken förrättningen företagits bör äga på begäran kostnadsfritt erhålla, jämte bevis därom, avskrift av protokollet. Lagrådet hemställer att paragrafen, som skulle bli 6 §, omarbetas i överensstämmelse härmed.

Motsvarighet till tredje stycket bör enligt vad lagrådet anfört vid 5 och 6 §§ intagas i 5 §.

8—10 §§.

I 8—10 §§ skiljes mellan två grupper av handlingar. Den ena omfattar handlingar, vilka kunna hava betydelse för taxeringsrevisionen men av hänsyn till föreliggande tystnadsplikt eller andra särskilda omständigheter icke böra granskas vid denna. Den andra utgöres av handlingar, vilka icke röra den med revisionen avsedda verksamheten. I fråga om den första gruppen anknyter förslaget till ett i taxeringsförordningen reglerat förfarande: den hos vilken revisionen skall ske kan hos länsstyrelsen göra framställning att viss handling undantages från denna. Beträffande den andra gruppen öppnar förslaget en möjlighet att hos länsstyrelsen göra framställning om handlingens återställande. En önskvärd förenkling av innehållet i förevarande paragrafer torde vinnas, om denna uppdelning av handlingarna icke bibehålles. Vare sig en handling hör till den ena eller den andra gruppen avser framställningen till länsstyrelsen att handlingen — låt vara av olika skäl — icke skall bli föremål för granskning. Det bör icke möta hinder att, oavsett handlingens natur, uppställa enhetliga regler i berörda hänseende och att därvid såsom gemensam beteckning använda framställning om handlingens undantagande från revision. Lagrådet förordar en sådan omarbetning av förslaget.

Framställning att handling skall undantagas från taxeringsrevision bör få göras jämväl vid handräckningsförrättningen. Om denna möjlighet skall underrättelse lämnas vid förrättningen (jfr vid 5 och 6 §§). Ifall handlingen icke bör granskas vid revisionen, kan utmätningsmannen i anledning av framställningen vägra att omhändertaga handlingen. Därest handlingen omhändertages, bör länsstyrelsen utan förnyad framställning pröva den vid förrättningen gjorda framställningen, vilken skall angivas i protokollet över förrättningen och därigenom kommer till länsstyrelsens kännedom.

Enligt förslaget skall handräckning kunna företagas även hos annan än

den vilkens verksamhet skall bliva föremål för taxeringsrevision, t. ex. advokat eller bank som förvarar viss handling för skattskyldigs räkning. I dylikt fall bör den som förvarar handlingen kunna för tillvaratagande av sekretessintresse göra framställning vid förrättningen eller hos länsstyrelsen om handlingens undantagande från revisionen.

Skyldighet torde böra stadgas för utmätningsmannen att försegla omhändertagen handling, då före handräckningen framställning gjorts hos länsstyrelsen att handlingen skall undantagas från revisionen och denna framställning icke dessförinnan blivit prövad. Omhändertagen handling bör vidare förseglas, när dylik framställning göres vid förrättningen. Av hänsyn till den enskildes rättssäkerhet torde jämväl böra föreskrivas att, därest den hos vilken förrättningen ägt rum icke närvarit, utmätningsmannen skall försegla samtliga omhändertagna handlingar. Den beträffande sistnämnda fall i 10 § andra stycket angivna tiden av en vecka torde böra utsträckas till fjorton dagar. Förseglade handlingar böra av utmätningsmannen överlämnas till länsstyrelsen.

I detta sammanhang bör ytterligare nämnas, att den i 10 § upptagna bestämmelsen att förseglad handling må granskas endast av länsstyrelsen ej i och för sig hindrar att granskningen utföres av vederbörande taxeringsrevisor. Det torde böra föreskrivas, att allenast tjänsteman, åt vilken uppdragits att pröva framställning om handlingens undantagande från revisionen, må taga del av handlingen, innan framställningen prövats. Vidare bör uppmärksammas, att bestämmelsen i 117 § andra stycket taxeringsförordningen om tystnadsplikt icke blir tillämplig på utmätningsman, som verkställer handräckning enligt den föreslagna lagen, eller vid förrättningen närvarande som omförmälas i 5 § första stycket och 6 §, ej heller på den som hos länsstyrelsen har att pröva framställning om handlingens undantagande från revisionen. Det remitterade förslaget bör därför kompletteras med stadganden om tystnadsplikt och om straff för överträdelse därav. Bestämmelser härom, avfattade enligt förebild i taxeringsförordningen, torde lämpligen upptagas i en särskild paragraf.

I övrigt torde vissa mindre jämkningar böra vidtagas i det remitterade förslaget.

Lagrådet hemställer, att bestämmelser svarande mot de i 8—10 §§ upptagna sammanföras till en paragraf — vilken skulle bliva 7 § — och få följande innehåll med nedan markerad indelning i stycken: Vill den hos vilken taxeringsrevision skall verkställas eller hos vilken förrättningen eljest företages att handling skall undantagas från revisionen, har han att göra framställning därom vid förrättningen eller hos länsstyrelsen. — Därest sådan framställning göres vid förrättningen eller, enligt vad särskilt är stadgat, tidigare gjorts hos länsstyrelsen, skall handlingen, om den likväl omhändertages, av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Innan framställningen prövats av länsstyrelsen må annan än den, å vilken prövningen ankommer, icke taga del av handlingen. — Har den hos vilken förrättningen företagits icke närvarit, skola samtliga om-

händertagna handlingar av utmätningsmannen förseglas och överlämnas till länsstyrelsen. Inkommer inom fjorton dagar efter förrättningen framställning som ovan sägs, gäller om inskränkning i rätten att taga del av därmed avsedd handling vad i andra stycket stadgas. — Inkommer framställning som här avses senare än i andra eller tredje stycket sägs, utgör den icke hinder mot handlingens granskning vid revisionen, därest ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Tillika hemställer lagrådet, att i särskild paragraf, som kan placeras omedelbart efter fullföljdsbestämmelserna och enligt lagrådets paragrafbeteckning skulle bliva 9 §, upptagas följande bestämmelser, i vilka hänvisningarna ansluta till lagrådets paragrafnummer. I ett första stycke föreskrives, att vad som inhämtats vid förrättningen av utmätningsmannen eller annan, som omförmäles i 4 §, och vid prövning, som avses i 7 §, av den som verkställer prövningen, ej må obehörigen yppas. I ett andra stycke anges, att den som bryter mot vad ovan i denna paragraf är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen.

11 §.

Enligt förslaget skall handräckning verkställas av utmätningsmannen. Såvitt bestämmelserna i 8, 9 och 11 §§ giva vid handen synes meningen vara att klagomål över utmätningsmannens beslut, huruvida handling skall omhändertagas — d. v. s. i frågor om handling rör verksamheten eller på grund av sekretess må undantagas från taxeringsrevision — skola behandlas av länsstyrelsen (i landskontoret) och därefter av regeringsrätten. Med hänsyn till frågornas art torde intet vara att erinra häremot. Departementschefen har emellertid i specialmotiveringen till 11 § anfört, att talan mot utmätningsmannens beslut finge i vanlig ordning föras enligt utsökningslagens regler men att det knappast syntes erforderligt att erinra härom i den föreslagna lagen. På grund härav föreligger enligt förslaget ej hinder mot att besvär över utmätningsmannens beslut i de berörda frågorna anföras hos överexekutor och därefter hos hovrätten och högsta domstolen. Hithörande frågor kunna alltså bliva föremål för prövning av både förvaltningsdomstol och allmän domstol. Detta bör undvikas. Den hos vilken handlingen omhändertagits bör vara hänvisad till att söka rättelse genom att hos länsstyrelsen göra framställning att handlingen undantages från revisionen. För att åstadkomma att frågorna prövas endast hos länsstyrelsen (i landskontoret) och därefter i regeringsrätten bör därför rätten att anföra besvär över utmätningsmannens beslut begränsas till att avse dennes förfarande i övrigt.

Av ett uttalande i motiveringen till 11 § synes framgå, att enligt det remitterade förslaget besvär skola få anföras jämväl över ett före förrättningen meddelat beslut, varigenom länsstyrelsen avslagit enligt taxeringsförordningen gjord framställning om handlingens undantagande från revisionen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att i förevarande

paragraf, vilken skulle bliva 8 §, upptagas följande bestämmelser. I ett första stycke anges att, om någon är missnöjd med utmätningsmannens förfarande vid förrättningen i annat hänseende än i fråga om handlings undantagande från taxeringsrevision, gäller om klagan däröver vad i utsökningslagen är stadgat. Det andra stycket bör innehålla, att talan mot länsstyrelsens beslut om handräckning samt om undantagande från taxeringsrevision av handling, som omhändertages vid förrättningen, må utan hinder av vad eljest är stadgat föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till finansdepartementet. I ett tredje stycke upptages den i tredje stycket av 11 § i det remitterade förslaget förekommande bestämmelsen att länsstyrelsens beslut omedelbart länder till efterrättelse, där ej annorlunda förordnas.

Liksom det remitterade förslaget förutsätter lagrådets förslag ändring i regeringsrättslagen.

12 §.

Denna paragraf skulle enligt lagrådets förslag bliva 10 §.

Såsom 11 § bör upptagas det vid 1 § nämnda stadgandet angående lagens tillämpning vid taxeringsrevision enligt förordningen om allmän varuskatt samt viss annan granskning och kontroll.

Ur protokollet:

T. Johanson

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars
1961.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 15 februari 1961 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 16 december 1960 remitterade förslaget till *lag om handräckning åt beskattningsmyndighet* samt anför följande.

Enligt det remitterade förslaget skall beslut att igångsätta det ifrågavarande exekutiva förfarandet normalt kunna fattas av taxeringsintendenten i länet respektive kontrollstyrelsen. Lagrådet har emellertid, för att ytterligare stärka garantierna för den enskildes rättssäkerhet, förordat att beslutanderätten skulle förbehållas länsstyrelsen. Jag har i remissprotokollet närmare utvecklat skälen för min ståndpunkt i denna fråga. Det bör erinras om att länsstyrelsen enligt det remitterade förslaget tillerkänts befogenhet att, efter anförda klagomål eller av annan anledning, ingripa och eventuellt upphäva intendentens beslut. Länsstyrelsen har vidare ensam beslutanderätt i vissa från rättssäkerhetssynpunkt betydelsefulla frågor. Tillika bör framhållas, att lagrådets förslag innebär viss omgång och tidsutdräkt, som i brådskande fall skulle kunna sätta förfarandets effektivitet i fara. Jag anser mig därför inte böra frånga det remitterade förslaget i angivna hänseende.

De av lagrådet i övrigt förordade ändringarna är till viss del betingade av den lagtekniska förenkling som ett bifall till det förut nämnda förslaget skulle innebära. Detta gäller bl. a. den omläggning av sekretessbestämmelserna i 8—10 §§ av det remitterade förslaget varom lagrådet hemställt. Mot nämnda omläggning kan även anföras, att man därigenom skulle — såvitt angår det i 8 § av det remitterade förslaget åsyftade fallet — få bestämmelser i samma ämne både i den nu föreslagna lagen och i taxeringsförordningen, nämligen om rätt att hos länsstyrelsen hemställa att vissa handlingar, som i och för sig är av beskaffenhet att kunna granskas vid taxe-

ringsrevision, av sekretesshänsyn likväl skall undantagas från revisionen. De ifrågavarande bestämmelserna synes därför böra i princip kvarstå. Lagrådets förslag om förlängning av tidsfristen i 10 § av det remitterade förslaget samt om rätt för annan än den som skall bli föremål för taxeringsrevision att i visst fall hos länsstyrelsen begära återställande av handling som överhuvud inte får granskas vid sådan revision vill jag däremot biträda. Vissa redaktionella jämkningar bör därutöver vidtagas i anslutning till vad lagrådet förordnat. — I anslutning till vad lagrådet vid 11 § i det remitterade förslaget anfört om rätten enligt nämnda förslag att anföra besvär över beslut, varigenom länsstyrelsen avslagit enligt taxeringsförordningen gjord framställning om handlings undantagande från taxeringsrevision, vill jag i detta sammanhang anmärka följande. Har sådan framställning avslagits före förrättningen, får enligt taxeringsförordningen avslagsbeslutet icke överklagas; beslutet vinner således omedelbart laga kraft, och hänsyn till den avslagna framställningen skall givetvis icke tagas, därest fråga senare uppkommer om handräckning med avseende å handlingen. Den omständigheten att handlingen därefter omhändertages vid handräckningsförrättning inverkar inte på fullföljdsfrågan i annan mån än att vederbörande i samband därmed kan göra ny ansökan om handlingens undantagande. Avslås jämväl denna ansökan, står det honom öppet att anföra besvär i regeringsrätten. Det i anledning av lagrådets erinringar ändrade förslaget har härvidlag samma innebörd som det vid remissprotokollet fogade.

Uttryckssättet i 4 § andra stycket av det remitterade förslaget — det rör sig här om en fråga av rent redaktionell natur — anser jag böra bibehållas.

Övriga av lagrådet föreslagna ändringar kan jag, med den inskränkning som följer av min ståndpunkt rörande förut angivna frågor, i allt väsentligt biträda. Härav följer bl. a. att beslut om handräckning alltid kommer att kunna överklagas.

Föredraganden hemställer härefter, att det sålunda ändrade förslaget måtte genom proposition framläggas för riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Bo Natt och Dag

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om handräckning vid taxeringsrevision	2
I. Inledning	5
II. Gällande bestämmelser	7
III. Förslagets huvudgrunder	12
IV. Förslagets detaljutformning	40
V. Departementschefens hemställan	51
<i>Bilaga</i> Till lagrådet remitterat förslag till lag om handräckning åt beskattningsmyndighet	52
<i>Bihang</i> Till promemorian fogat förslag till lag om handräckning i vissa fall åt beskattningsmyndighet	55
Lagrådets yttrande	57
Statsrådsprotokoll den 3 mars 1961	65